

A photograph of the ruins of the Great Zimbabwe, showing a large stone wall and a smaller structure in the background, surrounded by trees and a clear sky.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พิพิธภัณฑ์จัมปาศรี พิพิธภัณฑ์นครจัมปาศรี ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ.2543 ตั้งอยู่ห่างจากพระธาตุนาดูนไปทางทิศใต้ประมาณ 500 เมตร เป็นสถานที่จัดแสดงและเก็บรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ขุดค้นพบที่เขตเมืองโบราณนครจัมปาศรี และเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ตัวอาคารมีลักษณะรูปตัว L ขนาด 31x38 เมตร ประกอบด้วยอาคารต่อเชื่อม 2 หลัง ได้แก่ อาคารจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และอาคารที่ทำการ เชื่อมต่อด้วยระยะเบี่ยงมุมหลังคา มีซุ้มบันไดอยู่ตรงกลาง ทางด้านข้างทางทิศตะวันออกของอาคารจัดแสดงเป็นสระน้ำปลูกบัวหลากหลายสีสวยงาม โบราณวัตถุที่จะนำมาเก็บรักษาและจัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ เป็นโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบที่โบราณสถานในเขตเมืองโบราณนครจัมปาศรี เช่น พระวัชรธร พระนาคปรกพระอิศวร พระนารายณ์เทวรูป พระพิมพ์ดินเผากรุพระนาคนูน และภาชนะเครื่องใช้ดินเผา เป็นต้น

จากประวัติศาสตร์ของนครจัมปาศรี จนถึงพระธาตุนาดูน ร่องรอยอารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นหรือเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา ทำให้ทราบว่าดินแดนแห่งนี้เคยมีความเจริญรุ่งเรืองในด้านความศรัทธาพระพุทธศาสนา และมีภูมิปัญญาในการรังสรรค์สิ่งก่อสร้างเพื่อการสักการบูชา การผลิตสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้อย่างประณีตมีคุณค่า ขนรับหลังควรที่จะร่วมกันอนุรักษ์มรดกของท้องถิ่นแห่งนี้ และควรสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนให้สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะส่งผลให้เกิดความหวงแหน และความภาคภูมิใจในความยิ่งใหญ่ของจังหวัด

เมืองโบราณ เมืองโบราณเป็นย่านที่อยู่ของชุมชนขนาดใหญ่ มีชื่อเรียกว่า “นครจัมปาศรี” ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านกู๋ บ้านดงสวรรค์ บ้านหนองแคน บ้านหนองท่ม บ้านสระบัว ตำบลกู่สันตรัตน์ และบ้านโพธิ์ทอง ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม นครจัมปาศรีมีลักษณะตัวเมืองเป็นรูปไข่ กำแพงเมืองประกอบด้วยเชิงเทินดิน 2 ชั้น มีคูอยู่กลาง คูกว้างประมาณ 20 เมตร เชิงเทินดินสูง 3 เมตร และกว้างประมาณ 6 เมตร มีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-16 นครจัมปาศรีมีความเจริญรุ่งเรืองทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในถิ่นแถบอีสานมาแล้วในอดีต จากหลักฐานโบราณคงสภาพให้เห็นอยู่ในปัจจุบันและโบราณวัตถุที่ขุดพบในเขตโบราณสถานและเขตเมืองโบราณ พอสันนิษฐานได้ว่า นครจัมปาศรีมีความเจริญรุ่งเรืองมา 2 ยุคด้วยกันคือ ยุคทวารวดี ระหว่าง พ.ศ. 1000 – 1200 และยุคลพบุรี ระหว่าง พ.ศ. 1600 -1800

กรุพระนาคนูน สถานที่ตั้งอยู่ติดกับถนนลาดยางที่เข้ามาตัวอำเภอนาดูน อยู่ห่างจากตัวอำเภอไปทางทิศตะวันออกประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นสถานที่ขุดพบพระพิมพ์ดินเผา และพบสลูปรจุพระบรมสารีริกธาตุ

พระพิมพ์ดินเผาพระธาตุนาดูน

พระพิมพ์ดินเผาพระธาตุนาดูน เป็นหลักฐานที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในอดีต เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาอย่างสูงยิ่งของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระพุทธรูป เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ ด้านศาสนาระหว่างอาณาจักรต่างๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพิมพ์ดินเผาธาตุนาดูนเป็นหลักฐานเก่าแก่ และมีจำนวนมากที่สุดในดินแดนอีสาน ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่านครจำปาศรีในอดีตคือศูนย์กลางของพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้

พระพิมพ์ดินเผาพระบรมธาตุนาดูนที่ขุดพบเมื่อปี พ.ศ.2522 นั้นเป็นพระพิมพ์ดินเผาฝีมือช่างประจำราชสำนัก โดยกอมระตาญ์ พร้อมด้วยพระสหาย ได้ร่วมกันสร้างไว้เพื่อเป็นพุทธบูชา สืบต่อพระศาสนา พระพิมพ์ดินเผาพระบรมธาตุนาดูน มีศิลปะลวดลายลีลาอ่อนช้อยสวยงาม และเป็นศิลปะสมัยทวารวดี มีอายุอยู่ในราว พุทธศตวรรษที่ 12-13 (หรือประมาณ 1,300 ปี) เนื้อพิมพ์แข็งแกร่งมาก พระพิมพ์บางองค์กลายเป็นเนื้อหิน สีเนื้อพิมพ์มี 5 สี คือสีหิน (น้ำตาลแก่) สีเหลืองอ่อนหรือสีเหลืองมันปู สีชมพู (มีน้อยมาก) สีแดงหินทราย สีขาวนวล (สีเทาอ่อน) ในพระพิมพ์เกือบทุกพิมพ์ จะมีรูปสลูปล้างลงปรากฏอยู่เสมอ และเป็นพระพิมพ์เล่าเรื่องพุทธประวัติที่มีความหมายอยู่ในตัว

พระพิมพ์ดินเผาที่พบได้ในบริเวณอำเภอนาดูน หรือนครจำปาศรีมีไม่น้อยกว่า 40 พิมพ์ ความสำคัญของพระพิมพ์ดินเผาของกรุงพระบรมธาตุนาดูนอยู่ในรายละเอียดในแต่ละพิมพ์แต่ละชิ้น ทั้งยังบ่งบอกถึงคติความเชื่อในลัทธิศาสนาที่แฝงอยู่ด้วย

ภาพตัวอย่างพระพิมพ์จากบอร์ดินทรศการในหมู่บ้านดงน้อย

พระพิมพ์นั่งเมือง

ทรงแสดงธรรมประทับห้อยพระบาท

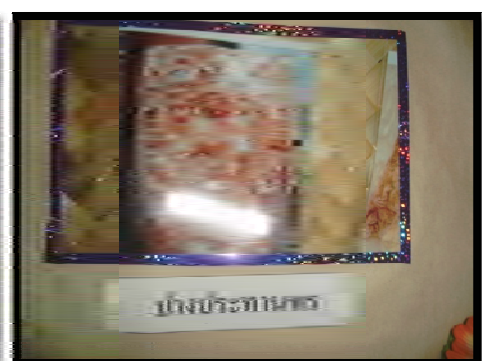
พระพิมพ์เสด็จดาวดึงส์

แบบแรกมีสาวกข้างละ 4 องค์

พระพิมพ์นาคปรกเดี่ยว

พระพิมพ์นี้มีย่างละ 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่
ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

พระพิมพ์ประทานพร

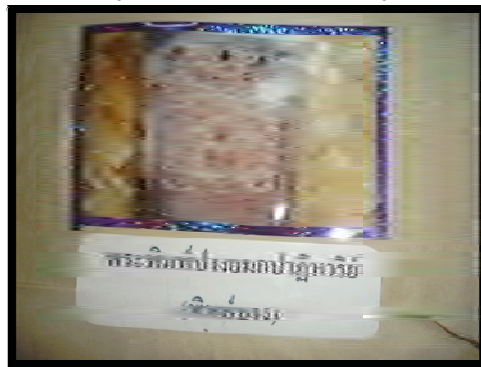
ทรงประทับยืนแสดงธรรม

พระพิมพ์ปางสมาธิฐานบัว
ขุมโพธิ์มีสถูปกรุพระธาตุนาดูน

พระพิมพ์ปางยมกปาฏิหาริย์
พิมพ์สูงหรือพิมพ์หนากรุพระธาตุนาดูน

พระพิมพ์ปางยมกปาฏิหาริย์
พิมพ์นูนต่ำหรือพิมพ์บางกรุพระธาตุนาดูน

แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

วัดโพธาราม (วัดบ้านดงบัง)

วัดโพธาราม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 บ้านดงบัง ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่ห่างอำเภอนาดูนไปประมาณ 10 กิโลเมตร เดิมมีชื่อว่า “วัดโพธิ์ทอง” สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2343 และได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดโพธาราม ในปี พ.ศ. 2485 ภายในวัดโพธารามมีสิม (โบสถ์) น้ำและหอพระไตรปิฎกอยู่กลางสระน้ำ ต่อมาได้สร้างสิมบกขึ้น พระจันดี เจ้าอาวาสรูปที่ 4 ของวัดโพธาราม เป็นผู้ออกแบบตัวสิมโดยมีฐานสูง มีจิตรกรรมฝาผนัง(ฮูปแต้ม) ภายในและภายนอกโบสถ์ (สิม) จิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏที่วัดโพธารามนั้นเป็นเรื่องพระเวสสันดรชาดกครบทั้ง 13 กัณฑ์ และเรื่องราวพุทธประวัติ รูปวิถีชีวิตของชาวบ้าน ที่สะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้น ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ อาหารการกิน เป็นต้น การวาดนั้นช่างได้วาดลงบนฝาผนังบรรยายเรื่องสลับไปมาอย่างต่อเนื่อง แต่ละตอนคั่นด้วย ต้นไม้บ้าง ภูเขาบ้าง แม่น้ำบ้าง เป็นต้น บางที่ช่างแต้มได้เขียนอักษรธรรมกำกับไว้เพื่ออธิบายความหมายของภาพนั้น ๆ เป็นชื่อตัวละคร สถานที่ หรือ เหตุการณ์สำคัญต่างๆ บ้าง เพื่อช่วยให้ผู้ชมได้รับความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องราวมากยิ่งขึ้น

วัดป่าเลไลย์ (วัดบ้านหนองพอก)

วัดป่าเลไลย์ ห่างจากวัดโพธารามประมาณ 1 กิโลเมตร ตั้งอยู่ที่บ้านหนองพอก หมู่ที่ 7 ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เดิมชื่อ “วัดบ้านหนองพอก” ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2343 วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่มีภิกษุสามเณรได้มาพำนักอาศัยอยู่เสมอ ภายในวัดมีโบสถ์ หรือ สิม แบบโบราณ เริ่มสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454 เสร็จเมื่อ พ.ศ. 2460 ใช้เวลาก่อสร้าง 6 ปี โดยท่านพระครูจันศรัตรคุณ เจ้าอาวาสวัดในครั้งนั้นเป็นผู้ริเริ่มในการสร้าง เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ช่วงก่อสร้างเป็นพระเณรลูกวัดและชาวบ้าน ใช้วัสดุในการก่อสร้างที่ได้ในท้องถิ่น เช่น ดินเหนียวเผาเป็นก้อนอิฐ ในการก่อสร้างโครงสร้างของตัวสิม (โบสถ์) ฉาบผนังก่ออิฐด้วยปูนโบราณ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลย์นั้น วาดโดยช่างแต้มชื่อ นายสิงห์ วงศ์วาด เป็นชาวบ้านคลองจอบ ตำบลปะหลาด อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม นอกจากวาดภาพที่สิมวัดป่าเลไลย์บ้านหนองพอกแล้ว ช่างสิงห์ยังมีส่วนร่วมในการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง (ฮูปแต้ม) ที่สิมวัดโพธาราม บ้างดงบังด้วยเช่นกัน จิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏที่สิมวัดป่าเลไลย์นั้นด้านนอกจะเขียนเรื่องพระลัก พระลาม และพระเวสสันดรชาดก ด้านในเขียนภาพพระพุทธประวัติ พระมาลัย และอดีตพระพุทธเจ้ามีรูปแบบตามการวาดภาพฝาผนังที่พบทั่วไปในภาคอีสานด้วยช่างฝีมือพื้นบ้าน ช่างได้วาดเรื่องราวบนฝาผนังและแบ่งเป็นสัดส่วนการดำเนินในแต่ละเรื่องในวรรณกรรมอีสาน มีการเชื่อมต่อกันบนผนังสิม ช่างแต้มจึงใช้ตำแหน่งของตัวอักษรธรรมเป็นตัวกำหนดขอบเขตการสื่อความหมายลายลักษณ์อักษรที่ปรากฏในภาพวาด ได้นำมาใช้อ้างอิงและสื่อความหมายของภาพวาดได้เป็นอย่างดี

พุทธมณฑลอีสาน (พระธาตุนาดูน)

จากตัวเมืองมหาสารคาม โดยใช้เส้นทางหมายเลข 2040 ผ่านอำเภอกะคำด อำเภอนาดูน แล้วเลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 2045 ถึงอำเภอนาดูน ทางลาดยางตลอด ห่างจากตัวเมืองประมาณ 65 กิโลเมตร ตั้งอยู่ที่บ้านนาดูน เขตอำเภอนาดูน เป็นเขตที่มีการขุดพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต เพราะบริเวณนี้ได้เคยเป็นที่ตั้งของนครจำปาศรีมาก่อน โบราณวัตถุต่างๆ ที่ค้นพบได้นำไปแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่นและที่สำคัญยิ่งก็คือการขุดพบสลูพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในตลับทองคำ เงิน และสำริด ซึ่งสันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-15 สมัยทวารวดีรัฐบาลจึงมีอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างพระธาตุนาดูนขึ้นในเนื้อที่ 902 ไร่ โดยบริเวณรอบๆ จะมีพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรม สวนรุกขชาติสวนสมุนไพร ซึ่งตกแต่งให้เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา

สถาบันวิจัยลัทธิรุกขเวช

หลังจากนมัสการพระธาตุนาดูนสามารถเดินทางไปเที่ยวชมป่าธรรมชาติที่สถาบันวิจัยลัทธิรุกขเวชตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของพระธาตุนาดูน โดยใช้เส้นทางตามทางหลวงหมายเลข มค 20052 ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 6 นาที สถาบันวิจัยลัทธิรุกขเวช เป็นสถานที่เข้าค่ายตั้งอยู่ในเขตพื้นที่โคกดงเค็ง ก่อตั้งครั้งแรกจากการริเริ่มโครงการอีสานเขียว จากนั้นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคามจึงได้ขอจัดตั้งโครงการให้เป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัย โดยได้รับพระกรุณาจากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงพระราชทานนามว่า "สถาบันวิจัยลัทธิรุกขเวช" เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ อนุรักษ์ ขยาย ปรับปรุงพันธุ์ไม้ในภาคอีสาน รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นป่าธรรมชาติที่เรียกว่า “สวนป่าจุฬาภรณ์” ซึ่งมีลักษณะเป็นป่าน้ำซับมีพืชและสัตว์ที่หายาก เช่น ต้นลำพัน เห็ดลากับ ปลาออกั้ง งูชา และปูทูลกระหม่อม (ปูแป้ง) เป็นปูน้ำจืดที่มีลำตัวขนาดใหญ่หลายสี ซึ่งพบมากในบริเวณสวนป่าแห่งนี้

กุสันทรัตน์

การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 2040 ผ่านอำเภอกำแพงแสน อำเภอนาโพธิ์ เลี้ยวขวา เข้าเส้นทางหมายเลข 2045 (เข้าอำเภอนาดูน) ประมาณ 1 กิโลเมตร กุสันทรัตน์จะอยู่ทางขวามือ กุสันทรัตน์เป็นศาสนสถานประจำโรงพยาบาลที่เรียกว่า “อโรคยศาล” สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 18 สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอม ประกอบด้วยปราสาทประธานทรงสี่เหลี่ยมเพ็ญมุมก่อมุขยื่นด้านหน้า หรือด้านทิศตะวันออก และวิหารตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ที่มุขด้านหน้าก่อด้วยศิลาแลงและหินทรายล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลงมีโคปุระหรืออาคารประตูล้อมรอบขนาดใหญ่ทางด้านทิศตะวันออก กำแพงด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีสระน้ำรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่อด้วยศิลาแลง เป็นโบราณวัตถุที่สำคัญได้แก่ พระวัชรพร พระพุทธรูปนาคปรก พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ประติมากรรมหินทราย เหล่านี้เป็นที่นำเคารพในพุทธศาสนาลัทธิมหายาน รูปแบบศิลปะขอมแบบบายน (ราว พ.ศ 1720- 1780)

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน

ตั้งอยู่ในท้องที่ ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม โดยอยู่ห่างจากอำเภอนาเชือกไปทาง อำเภอยางสีสุราช ประมาณ 2 กิโลเมตร สภาพพื้นที่ป่าดูลำพัน ค่อนข้างจะเป็นลักษณะพิเศษเพราะว่าในพื้นที่ป่าแห่งนี้จะมีสภาพป่าอยู่ 2 ลักษณะคือ ป่าเต็งรัง มีอยู่ประมาณ 40 % ซึ่งสภาพป่าบางส่วนได้ถูกทำลายไปพื้นที่จึงโล่งเตียนเป็นดินทรายมีการพังทลายของดินสูง ดินค่อนข้างเค็ม ป่าพรุ มีอยู่ประมาณ 60% ของพื้นที่จะเป็นที่อยู่อาศัยของปูทูลกระหม่อม ดินจะเป็นดินศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เหนียวมีสีเทาปนดำซึ่งเกิดจากสภาพใบไม้ทับถมกันเป็นเวลามากปีพันธุไม้ส่วนใหญ่จะเป็นพืชสมุนไพรไม้เถาวัลย์ชนิดต่าง ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นป่าธรรมชาติ มีน้ำไหลเฉพาะที่ตลอดเวลาหรือที่เรียกว่าป่าน้ำซับ นอกจากนั้นยังมีพืชและสัตว์ที่ไม่ค่อยพบในพื้นที่อื่น และหายาก เช่น ต้นลำพัน หรือธูปฤาษี เห็ดลาบ ปลาคอ กุ้งภูเขา และปูทะเลกระหม่อม (สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงพระราชทานชื่อ) ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งเดียวที่พบปูชนิดนี้ ปูทะเลกระหม่อมเป็นปูน้ำจืด หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ปูแป้ง จัดอยู่ในกลุ่มปูป่า มีสีส้มสวยงาม กระดองสีม่วงเปลือกมันเงา ขอบเข้าตา ขอบกระดองขาเกินทั้ง 4 คู่ และก้ามหนีบทั้ง 2 ข้างมีสีเหลืองส้ม ปลายขาข้อสุดท้ายและปลายก้ามหนีบมีสีขาวข้าง

กู๋บ้านแดง

ห่างจากตัวอำเภอบ้านปทุม จังหวัดมหาสารคาม ลงใต้มาทางอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย ตามเส้นทาง 2045 ประมาณ 7 กิโลเมตร ปรากฏปราสาทหินที่สร้างด้วย ศิลาแลงหลังเล็กๆ อยู่ข้างถนนมีชื่อว่า “กู๋บ้านแดง” เป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน อายุในราว พุทธศตวรรษ ที่ 18 ประกอบด้วยปราสาทศิลาแลง 3 หลัง ตั้งเรียงบนฐานเดียวกัน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปราสาทหลังกลาง มีทับหลังหินทรายสีแดง สลักเป็นพระพุทธรูปนาคปกประทับนั่งอยู่ตรงกลาง พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรอยู่เบื้องขวา นางปรัชญาบารมีตาอยู่เบื้องซ้าย ศิลปกรรมแบบบายน ของเขมร และมีปราสาทบวรารหลังทิศเหนือ มีทับหลังรูปพระพุทธรูปประทับยืนปางทรงแสดงธรรม (วัตรระกะ) ประทับอยู่ โบราณวัตถุสำคัญ พระพุทธรูปนาคปรกหินทราย พระพุทธรูปสำริด ปางสมาธิ และประทับยืน กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียน ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 วันที่ 8 มีนาคม 2478 และกำหนดขอบเขตโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 100 ตอนที่ 36 วันที่ 15 มีนาคม 2526พื้นที่ 4 ไร่ 2 งาน

แผนที่จังหวัดร้อยเอ็ด (ข้อมูลจาก [http:// moohim.com/040/](http://moohim.com/040/))

5.8 สภาพทั่วไปของจังหวัดร้อยเอ็ด

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสานมานานกว่า 200 ปี อดีตเคยเป็นเมืองใหญ่ที่รุ่งเรืองมาก ชื่อว่า **สาเกตนคร** มีประตูเข้าเมือง 11 ประตู เมืองขึ้น 11 สมัย โบราณเขียนเลข 11 ว่าสิบและหนึ่ง (10 / 1) เมือง แต่ปัจจุบันได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ มากมาย เมืองร้อยเอ็ดเป็นเมืองแห่งบึงพลาญชัย และมีพื้นที่ส่วนหนึ่งของทุ่งกุลาร้องไห้ที่มีชื่อเสียง ซึ่งมีเนื้อที่กว้างใหญ่ถึงสองล้านไร่เศษ ขณะนี้กำลังได้รับการพัฒนาเพื่อให้เป็นแผ่นดินแห่งความอุดมสมบูรณ์จนแทบจะหาร่องรอยแห่งอดีตไม่พบ ประวัติศาสตร์ของเมืองร้อยเอ็ดเริ่มปรากฏขึ้นในราวสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยมีเจ้าอาณาจักรลาวจากนครจำปาศักดิ์ได้เดินทางมาตั้งบ้านเรือนในบริเวณที่เป็นอำเภอสุวรรณภูมิในปัจจุบัน และได้มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระบรมราชาที่ 3 แห่งกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ย้ายเมืองใหม่มาตั้งที่บริเวณเมืองร้อยเอ็ดปัจจุบัน ส่วนเมืองสุวรรณภูมิเดิมก็ยังคงมีอยู่ นอกจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีแสดงการอยู่อาศัยของคนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เช่นกัน และรวมทั้งเคยเป็นดินแดนที่อยู่ในเขต อิทธิพลของอาณาจักรขอมโบราณ เพราะพบโบราณสถานแบบขอมหลายแห่ง เช่น กู่พระโกนา อำเภอสุวรรณภูมิ กู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย และปราสาทกู่ อำเภอธวัชบุรี เป็นต้น

ร้อยเอ็ด มีเนื้อที่ 8,299 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ คือ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอพุมรุดต์ อำเภอดงรักพัฒนา อำเภอธวัชบุรี อำเภอพนมไพร อำเภอโพนทอง อำเภอเสลภูมิ อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอหนองพอก อำเภอเมืองสรวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอโพนทราย อำเภอเมยวดี อำเภอศรีสมเด็จ อำเภอจังหาร อำเภอเชียงขวัญ อำเภอหนองฮี และอำเภอทุ่งเขาหลวง

ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง และมีภูเขาเตี้ย ๆ ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนทางด้านใต้เป็นที่ราบและแอ่งอยู่ในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 130 -160 เมตร สภาพภูมิอากาศ มี 3 ฤดู ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ฤดูร้อนมีอากาศร้อนและแห้งแล้งระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเมษายน อุณหภูมิประมาณ 35 องศาเซลเซียส ฤดูฝนมีฝนตกไม่สม่ำเสมอระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงกันยายน ปริมาณน้ำฝนประมาณ 1,200 มิลลิเมตรต่อปี ฤดูหนาวมีอากาศเย็นระหว่างเดือนตุลาคม ถึงมกราคม

อาชีพของประชากร

อาชีพเกษตรเป็นอาชีพที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีข้าวเป็นพืชเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัด โดยเฉพาะบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดีที่สุดในประเทศแห่งหนึ่ง จนได้รับสมญานามว่า “ทุ่งกุลาร้องไห้ดินแดนแห่งข้าวหอมมะลิ” อาชีพที่สำคัญรองลงมา คือการเลี้ยงไหม ผ้าไหมของจังหวัดร้อยเอ็ดถือว่าเป็นผ้าไหมที่มีคุณภาพและขึ้นชื่อของประเทศไทยแห่งหนึ่ง

ตั้งและอาณาเขต จังหวัดร้อยเอ็ดตั้งอยู่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดกาฬสินธุ์และมุกดาหาร

ทิศใต้ ติดกับ จังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ

ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันตก ติดกับ จังหวัดมหาสารคาม

อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ระยะทาง 512 กิโลเมตร มีพื้นที่ 8,299.46 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,187,156 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.1 ของภาค จัดเป็นลำดับที่ 10 ของภาค และลำดับที่ 23 ของประเทศ

ระยะทางจากอำเภอเมืองร้อยเอ็ดไปยังอำเภอต่าง ๆ

ระยะทางจากอำเภอเมืองไปอำเภอต่างๆ ในจังหวัดร้อยเอ็ด			
อำเภอ	กิโลเมตร	อำเภอ	กิโลเมตร
ธวัชบุรี	12	จังหาร	48
เชียงขวัญ	12	สุวรรณภูมิ	52
จตุรพักตรพิมาน	26	โพธิ์ชัย	53
เมืองสรวง	26	พนมไพร	64
ทุ่งเขาหลวง	26	เมยวดี	72
ศรีสมเด็จ	27	หนองพอก	73
เสลภูมิ	32	ปทุมรัตน์	76
อาจสามารถ	34	หนองฮี	78
โพนทอง	47	โพนทอง	82
เกษตรวิสัย	48		

การแบ่งส่วนปกครอง

จังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 192 ตำบล 2,444 หมู่บ้าน/20 ชุมชน ประกอบด้วย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอธวัชบุรี อำเภोजตุรพักตรพิมาน อำเภอพนมไพร อำเภอโพนทอง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอหนองพอก อำเภอเสลภูมิ อำเภอสุวรรณภูมิอำเภอเมืองสรวง อำเภอโพนทราย อำเภออาจสามารถ อำเภอเมยวดี อำเภอศรีสมเด็จ อำเภอจังหาร อำเภอเชียงขวัญ อำเภอหนองฮี อำเภอทุ่งเขาหลวง

มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 รูปแบบ รวม 203 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 58 แห่ง คือ เทศบาลเมือง 1 แห่ง / เทศบาลตำบล 57 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 144 แห่ง แบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็น 3 เขต มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 8 คน และมีจำนวนสมาชิกวุฒิสภา 1 คน ประชากรทั้งหมด 1,307,212 คน แยกเป็น ชาย 652,862 คน หญิง 654,350 คน จัดเป็นลำดับที่ 8 ของภาค และลำดับที่ 12 ของประเทศ

การเดินทาง

รถยนต์ ใช้เส้นทางกรุงเทพฯ -สระบุรี-นครราชสีมา(ทางหลวงหมายเลข 2) ถึงอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ต่อด้วยทางหลวงหมายเลข 23 มหาสารคาม -ร้อยเอ็ด รวมระยะทางประมาณ 512 กิโลเมตร

รถโดยสารประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด มีรถโดยสารประจำทางไปจังหวัดร้อยเอ็ดวันละหลายเที่ยว สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่สถานีขนส่งจตุจักร (หมอชิต 2) โทร. 0 2936-2852-66 และสถานีขนส่งร้อยเอ็ด โทร. 0 4351 1939, 0 4351 2546 www.transport.co.th

รถไฟ ต้องไปลงที่จังหวัดขอนแก่น แล้วต่อรถยนต์โดยสารเข้าจังหวัดร้อยเอ็ด สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับตารางรถไฟได้ที่ หน่วยบริการเดินทาง การรถไฟแห่งประเทศไทย โทร. 0 - 2223 - 7010, 0 - 2223 7020, ต่อ 1690 www.railway.co.th

เครื่องบิน สายการบินพี บี แอร์ เปิดบริการเที่ยวบินกรุงเทพฯ-ร้อยเอ็ด ทุกวัน ๆ ละ 1 เที่ยวบิน วันอาทิตย์กับวันอังคาร สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทร. 0 - 2261 - 0220 ต่อ 201 - 210 สำนักงานร้อยเอ็ด โทร. 0 - 4351 - 8572 www.pbair.com

การสื่อสาร

มีทำการไปรษณีย์โทรเลข 16 แห่ง มีชุมสายโทรศัพท์ 100 ชุมสาย มีจำนวน 32,093 เลขหมาย และเลขหมายที่มีผู้เช่า 26,020 เลขหมาย

สถานีวิทย์

มีสถานีวิทย์กระจายเสียง จำนวน 6 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียง จส.3 สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 สถานีวิทยุกระจายเสียงตำรวจภูธร ภาค 4 สถานีวิทยุกระจายเสียง อสมท. สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมประมง และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีวิทย์ชุมชน 106 แห่ง

ไฟฟ้า

มีสำนักงานการไฟฟ้า จำนวน 22 แห่ง ผู้ใช้ไฟฟ้า 303,881 ราย และมีการใช้กระแสไฟฟ้า 411,180,776.30 ยูนิท

ประปา

ผลิตน้ำได้ทั้งสิ้น 10,943,810 ลบ.ม. และปริมาณน้ำที่จำหน่ายให้แก่ผู้ใช้ 7,429,810 ลูกบาศก์เมตร และมีจำนวนผู้ใช้น้ำประปา จำนวน 30,258 ราย

แหล่งน้ำ

มีลำน้ำสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำชี แม่น้ำยัง แม่น้ำมูล ลำน้ำเสียว ลำน้ำพับปลา ลำน้ำเตา มีแหล่งกักเก็บน้ำ จำนวน 1,577 แห่ง ได้แก่ แหล่งน้ำชลประทาน 428 แห่ง (ฝายขนาดใหญ่ 3 แห่ง อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง 13 แห่ง / อ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและฝาย 302 แห่ง / โครงการพระราชดำริ 7 แห่ง สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า 103 แห่ง) แหล่งน้ำขนาดเล็ก 1,261 แห่ง (หนองน้ำและคลองธรรมชาติ 1,046 แห่ง แก้มลิงและหนองน้ำธรรมชาติ 110 แห่ง / ลำน้ำสาขาต่าง ๆ 105 แห่ง)

พื้นที่ป่า

มีพื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่า จำนวน 331,677 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.39 ของพื้นที่ทั้งหมด 5,187,156 ไร่

โรงแรม

จำนวน 65 แห่ง แยกเป็น ระดับ 3 ดาว 2 แห่ง (โรงแรมร้อยเอ็ดซิตี และโรงแรมเพชรรัชต์การ์เด็น) / ระดับ 2 ดาว 3 แห่ง (โรงแรมร่วมอินทิรา โรงแรมสาเกตุนคร และโรงแรมไหมไทย)

ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP)

จังหวัดร้อยเอ็ด มีผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการคัดสรร OTOP Product Champion ระดับ 4 - 5 ดาว จำนวน 34 ผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นที่สุด คือ ผ้าไหม ข้าวหอมมะลิ ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ เครื่องจักสาน เช่น มวนี่งข้าว กระติบข้าว เป็นต้น

การศึกษา

ระดับอนุบาล-มัธยมศึกษา จำนวนโรงเรียน 924 แห่ง (รัฐบาล 862 แห่ง / เอกชน 41 แห่ง / โรงเรียนท้องถิ่น 7 แห่ง / โรงเรียนพระปริยัติธรรม 14 แห่ง) จำนวนครู-อาจารย์ 12,550 คน จำนวนนักเรียน 227,309 คน จำนวนห้องเรียน 10,138 ห้อง ระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย จำนวน 16 แห่ง (วิทยาลัย 14 แห่ง / มหาวิทยาลัย 2 แห่ง) จำนวนครู - อาจารย์ 808 คน จำนวน นักศึกษา 19,944 คน

การสาธารณสุข

โรงพยาบาล 20 แห่ง (รัฐบาล 18 แห่ง / เอกชน 2 แห่ง) สถานีอนามัย 230 แห่ง คลินิกทุกประเภท 211 แห่ง บุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ 129 คน (รัฐบาล 119 คน / เอกชน 10 คน) ทันตแพทย์ 39 คน (รัฐบาล 37 คน /

เอกชน 2 คน) พยาบาล 1,222 คน (รัฐบาล 1,169 คน / เอกชน 53 คน) ผู้ช่วยพยาบาล 11 คน (รัฐบาล 6 คน / เอกชน 4 คน) จำนวนเตียง 1,349 เตียง (รัฐบาล 1,149 เตียง / เอกชน 200 เตียง)

แรงงาน

มีกำลังแรงงาน 798,998 คน (มีงานทำ 795,189 คน / ไม่มีงานทำ 3,809 คน / รอดฤดูกาล 7,191 คน)

ศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด/สำนักสงฆ์ 1,394 แห่ง ที่พักสงฆ์ 548 แห่ง วัดร้าง 98 แห่ง และ พระสงฆ์ 6,620 รูป นอกจากนั้นก็นับถือศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาคริสต์ อิสลาม ซิกข์ ตามลำดับ

(ที่มา: สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. ค้นข้อมูลวันที่ 17 สิงหาคม 2556, จาก <http://www.roiet.go.th>)

ข้อมูลบริบทชุมชน : บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุดชุมหะ จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงแผนที่ตั้งบ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุดชุมหะ จังหวัดร้อยเอ็ด

A : หมายถึง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

B : หมายถึง บ้านห้วยหลิม

บริบทชุมชนบ้านห้วยหลิม

การศึกษาบริบทหมู่บ้านห้วยหลิม รวบรวมจากข้อมูลสารสนเทศ และข้อมูลทุติยภูมิที่มีการบันทึกไว้ในชุมชน โดยผู้นำ นักปราชญ์ หรือพระสงฆ์ ประกอบกัน ข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ สอบถามและการสนทนากับบุคคลากรในชุมชน ในระหว่างการทำงานในพื้นที่ โดยการใช้ชีวิตร่วมกับชุมชนในช่วงเวลาหนึ่งแล้วนำมารวบรวม วิเคราะห์ เรียบเรียง เป็นข้อมูลบริบทชุมชนที่มีสภาพจริง ดังนี้

ประวัติหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์คุณยายทองคำ เวียงนนท์ (ทองคำ เวียงนนท์, สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2556) ได้เล่าถึงตำนานการก่อตั้งหมู่บ้านว่า สมัยก่อนนั้นท้าวสีทนได้อาศัยอยู่ที่เมืองเปงจาน (สันนิษฐานว่าเป็นเมืองหนึ่งในจังหวัดหนองคาย) ได้พบกับนางมโนราห์ซึ่งเป็นนางกิริกาเล่นน้ำอยู่ จึงได้จับนางมโนราห์มาเป็นภรรยา หลังจากแต่งงานกันได้ไม่นานท้าวสีทนก็ต้องไปเป็นทหาร จึงได้นำนางมโนราห์มาฝากไว้ที่บ้านของมารดา โดยมารดาของท้าวสีทนนั้นได้ขอปึก และหางของนางมโนราห์ไว้เพื่อกันไม่ให้นางบินหนีไป นางมโนราห์นั้นเดิมทีอาศัยอยู่ที่เมืองภูเงิน (เชื่อว่าอยู่บริเวณอำเภอสว่างภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน) เมื่อสามีไปเป็นทหารแล้วเกิดคิดถึงบ้าน จึงได้ทำการวางแผนขอปึกขอหางจากมารดาของท้าวสีทน แต่ขออย่างไรมารดาของท้าวสีทนก็ไม่ยอมให้เพราะเกรงนางมโนราห์จะบินหนีจากลูกชายของตนไป นางมโนราห์จึงสัญญาว่าจะไม่บินหนีไปไหน เพียงแต่จะบินร้อนไปมาให้แม่ย่าได้ดูเท่านั้น มารดาท้าวสีทนจึงยอมคืนปึกและหางให้แก่นางมโนราห์ แรกเริ่มนางมโนราห์ก็บินร้อนต่ำๆ แล้วแสร้งถามมารดาของท้าวสีทนว่าตนบินได้สวยหรือไม่ จากนั้นนางก็บินร้อนขึ้นเรื่อยๆ ค่อยๆ สูงขึ้นๆ จนสุดท้ายก็ได้บินหนีไป นางมโนราห์บินมาจนถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตนคือบ้านภูเงิน เมื่อท้าวสีทนกลับมา

จากทหารไม่เห็นภรรยาจึงถามมารดาว่านางมโนราห์หายไปไหน มารดาจึงบอกว่า “นางมโนราห์ได้ทำการหลอกพ่อขอกูกิ ขอบาง ว่าจะบินให้แม่ดูว่าสวยงามหรือไม่ แต่สุดท้ายก็บินหนีไป” ท้าวสีทนจึงออกเดินทางติดตามหานางมโนราห์มาที่ เมืองภูเงิน เมื่อมาถึงสถานที่แห่งหนึ่งใกล้เมืองภูเงินก็ติดอยู่ในป่าหวายเป็นที่เรียกว่า “ป่าหวายเป็นหลิม คลุ้มหวนหนา” กล่าวคือ เป็นป่าที่มีต้นหวายเป็นคร่อมไปหมด ต้นหวายเป็นทั้งใหญ่และเล็กเกี่ยวพันกันอย่างหนาแน่น จนไม่มีทางจะออกไปได้ (สันนิษฐาน ว่าเป็นพื้นที่บ้านหวายเป็นหลิมในปัจจุบัน) ภายในป่าหวายเป็นหลิมนี้มีพระฤๅษีอาศัยอยู่ ท้าวสีทนจึงได้เข้าไปนมัสการพระฤๅษี พระฤๅษีจึงได้มอบมะนาวให้แก่ว้าวสีทน และได้บอกแก่ว้าวสีทนว่า “หากหนทางที่ได้นั้นป่าหวายเป็นคร่อม ให้เขี้ยวมะนาว ลูกนี้ออกไป จะเกิดเป็นช่องทางให้เดินไปได้” ท้าวสีทนจึงสามารถออกมาจากป่าหวายเป็นหลิมนี้ได้ เมื่อท้าวสีทนเดินทางมาถึง ริมแม่น้ำซึ่งก็ไม่สามารถข้ามไปได้ ท้าวสีทนจึงได้ขว้างลูกมะนาวออกไปอีกก่อให้เป็นสะพานข้ามแม่น้ำซึ่งจึงสามารถข้ามไปได้

เมื่อท้าวสีทนมาถึงเมืองภูเงินนั้นเป็นเวลาซึ่งนางมโนราห์ถูกจับให้แต่งงาน ได้มีการล้มวัว ล้มควายกัน เลี้ยงแขกที่มา ในงานอย่างใหญ่โต ขณะนั้นได้มีสาวใช้ออกมาตักน้ำที่นอกหมู่บ้าน เพื่อนำไปให้นางมโนราห์อาบ ท้าวสีทนพบเข้าจึงได้ทำการ สอบถาม ได้ความว่านางมโนราห์กำลังจะแต่งงาน และน้ำนี้จะนำไปให้นางมโนราห์อาบ ท้าวสีทนจึงได้ทิ้งแหวนประจำตัวของตนลงไปในถังน้ำให้สาวใช้ชื่อน้ำไปให้นางมโนราห์อาบ เมื่อนางมโนราห์อาบน้ำ ก็ได้เห็นแหวนของท้าวสีทน จึงรู้ว่า ท้าวสีทนมาถึงแล้ว จึงไม่ต้องการแต่งงาน

ต่อมาท้าวสีทนได้เดินทางเข้าไปในเมืองภูเงิน และประกาศว่าตนเป็นสามีของนางมโนราห์และต้องการตัว นางมโนราห์คืน ฝ่ายบิดาของนางมโนราห์จึงได้วางแผนให้ท้าวสีทนเลือกนางมโนราห์ ที่แฝงกายอยู่กับเหล่าสาวใช้ทั้งหลาย โดยเจ้าเมืองภูเงินได้ให้เอาผ้าครอบศีรษะไว้แล้วให้แต่ละคนยื่นนิ้วออกมาให้จับ และให้ท้าวสีทนเสี่ยงทายว่าคนไหนคือ นางมโนราห์ ท้าวสีทนจึงได้ให้ว่อนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือตนให้ได้นางมโนราห์คืน โดยขอให้แม่แมลงวันหัวเขียวบินมาจับ ที่นิ้วมือนิ้วไหนออกมา นี้ก็บังเกิดมีแมลงวันหัวเขียวมาจับที่นิ้วมือนิ้วของนางมโนราห์จริงๆ ท้าวสีทนจึงเลือกมือนั้น ปรากฏว่าเป็น นางมโนราห์ตัวจริง จึงได้ตัวนางมโนราห์คืนและเดินทางกลับเมืองเปงจานไป และครองคู่กันอย่างมีความสุข

คำขวัญของหมู่บ้าน

ผ้าไหมทอมืองาม นามดอกบัวบาน
ตำนานแดนป่าหวายเป็นหลิม หลากหลายประเพณี
สามัคคีชาวหวายเป็นหลิม

ที่ตั้งอาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดกับ	ตำบลบึงนคร อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศใต้	ติดกับ	ตำบลบึงงาม อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ตำบลทุ่งเขาหลวง อำเภอทุ่งเขาหลวงจังหวัดร้อยเอ็ด

การเดินทาง

บ้านหวายเป็นหลิม ตั้งอยู่ที่ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง บนเส้นทางสายร้อยเอ็ด-ยโสธร ทางหลวงหมายเลข 23 บริเวณกิโลเมตรที่ 145-146 ห่างจากตัวเมืองร้อยเอ็ด 25 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ซึ่งเป็นหมู่บ้านทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ด หมู่บ้านแห่งนี้มีชื่อเสียงโด่งดังมานานว่าเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมผ้าไหม ทอมือฝีมือประณีตงดงาม อีกทั้งเป็นศูนย์รวมและจำหน่ายหัตถกรรมพื้นบ้าน อาทิ กระเป๋า ผ้าฝ้าย เสื้อผ้าสำเร็จรูป จากตัวเมืองร้อยเอ็ดมาตามทางหลวงหมายเลข 23 ร้อยเอ็ด-ยโสธร ระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร ทางขวามือมีซุ้มประตู หมู่บ้านเล็ก ๆ จะเห็นวัดโสภณวิหาร อันเป็นวัดประจำหมู่บ้าน เลี้ยวขวาเข้าไปจะพบศูนย์รวมผ้าไหม ซึ่งใช้บ้านประธานศูนย์ เป็นที่รวมและจำหน่ายผ้าไหมของสมาชิกกลุ่มทอผ้า

ประชากร

บ้านหวายเป็นหลิม เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ แบ่งการปกครองออกเป็น 4 หมู่ 352 ครัวเรือน ประชากรกว่า 1,500 คน

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 90 ที่เหลือร้อยละ 10 มีอาชีพ รับราชการ รับจ้าง และยังมีอาชีพเสริมอื่น ๆ เช่น การทอผ้าไหมสาเกต เย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ทำการประมง เลี้ยงสัตว์ ไปทำงานในต่างประเทศ

จำนวนประชากรแยกรายหมู่บ้าน ตำบลมะบ้ำ อำเภอกู่เซาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากรชาย	ประชากรหญิง	รวม
1	บ้านเขาน้อย	139	118	257
2	บ้านขว้าง	416	429	845
3	บ้านห้วยหลิม	280	296	576
4	บ้านท่าสะแบง	284	293	577
5	บ้านขว้าง	185	230	415
6	บ้านห้วยหลิม	231	221	452
7	บ้านธารสวรรค์	197	175	372
8	บ้านขว้าง	159	140	299
9	บ้านอุดมสุข	231	217	448
10	บ้านสหชัยพัฒนา	268	265	533
รวม		2,390	2,384	4,774

ที่มา: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมะบ้ำ อำเภอกู่เซาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2556

ภูมิประเทศ

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม บางครั้งจะมีน้ำท่วมขังเป็นเวลานานในฤดูฝน เพราะอำเภอกู่เซาหลวงเป็นที่รองรับน้ำที่ไหลมาจากอำเภอมือเมืองและอำเภอรวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย มีความสมบูรณ์ของดินดี มีแม่น้ำลำคลองและอ่างเก็บน้ำ เพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค และการทำเกษตรกรรม เช่น แม่น้ำชี อ่างเก็บน้ำหนองซ่าง มีคลองส่งน้ำในระบบชลประทานเพื่อใช้ในการเกษตร สภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม แบ่งเป็น 3 ฤดู ฤดูฝน จะเริ่มมีฝนตกในราวเดือนพฤษภาคม และจะตกชุกในราวเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคม ซึ่งในบางปีจะมีน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน ฤดูหนาวจะเริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน หนาวจัดในช่วงปลายเดือนธันวาคม ถึงมกราคม ฤดูร้อนจะเริ่มประมาณเดือน มีนาคม และร้อนจัดในช่วงปลายเดือน เมษายน ของทุกปี

ศาสนา

ประชากรในบ้านห้วยหลิมนับถือศาสนาพุทธเกือบทั้งหมู่บ้านและยึดวัฒนธรรมฮีต 12 คอง 14 ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีวัดเป็นศูนย์รวมด้านจิตใจและใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจำนวน 2 แห่ง ดังนี้

1. วัดโสภณวิหาร (วัดบ้านห้วยหลิม) ตั้งอยู่ที่ บ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 3 ตำบลมะบ้ำ
2. วัดป่าโนน(ดอน)เตื่อ ตั้งอยู่ที่ทิศใต้บ้านห้วยหลิม ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร

เศรษฐกิจ

ตำบลมะบ้ำเป็นตำบลที่สามารถทำนาได้ทั้งนาปี และนาปรัง เพราะมีระบบคลองส่งน้ำโดยได้ผันน้ำมาจากแม่น้ำชี ประชาชนจึงมีรายได้หลักจากการทำนา และการเกษตรอื่นๆ เช่น ปลูกถั่วลิสง ปลูกผัก เป็นต้น นอกจากนี้ประชาชนยังสามารถหารายได้จากอาชีพเสริม ได้แก่ รับจ้างทั่วไป ขับรถแท็กซี่ในกรุงเทพฯ

การศึกษา

ประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา 3 โรงเรียน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง ในเขตการศึกษา ได้แก่

1. โรงเรียนบ้านห้วยหลิม มีนักเรียน 61 คน มีครู 5 คน
2. โรงเรียนบ้านขว้างใหญ่ มีนักเรียน 31 คน มีครู 4 คน
3. โรงเรียนบ้านขว้างท่าสะแบง มีนักเรียน 47 คน มีครู 5 คน
4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง มีนักเรียน 39 คน มีครูพี่เลี้ยง 2 คน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

บ้านห้วยหลิมมีแหล่งน้ำสำคัญ 3 แหล่ง แต่ในปัจจุบันบางช่วงเวลาหมู่บ้านก็มีปัญหาในเรื่องน้ำบ้าง แหล่งน้ำสำคัญ ได้แก่

- **แม่น้ำชี** เป็นแม่น้ำธรรมชาติ อยู่ที่ทิศตะวันออกตำบลมะบ้า ไหลทอดยาวตามแนวตลิ่งจากบ้านกว้างใหญ่หมู่ที่ 8 ไปถึงบ้านท่าสะแบงหมู่ที่ 4 เป็นแนวเขตกั้นระหว่างตำบลมะบ้ากับตำบลกลาง อำเภอสว่างภูมิ เป็นสายน้ำหลักในการทำการเกษตร ประมงและเลี้ยงสัตว์
- **หนองกะชา** เป็นหนองน้ำขุด ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันออกบ้านห้วยหลิม เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ใช้ในการทำการเกษตร ประมงและเลี้ยงสัตว์
- **หนองสร้าง** เป็นหนองน้ำขุด ตั้งอยู่ที่ทิศเหนือบ้านห้วยหลิม ใช้ในการทำการเกษตร ประมงและเลี้ยงสัตว์

การสำรวจภาคสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยว ข้อมูลวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชน บริบทชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชน ในพื้นที่ศึกษา บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอดงหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2556 มีรายละเอียดดังนี้

บริบทชุมชนบ้านห้วยหลิม

ประวัติสายตระกูลผู้ก่อตั้งบ้านห้วยหลิม จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน บ้านห้วยหลิมเล่าว่าต้นสายตระกูลผู้ก่อตั้งบ้านห้วยหลิมสืบเชื้อสายมาจากพระขัติยะวงศา (ท้าวหนต) เจ้าเมืองคนแรกของร้อยเอ็ด ชาวบ้านห้วยหลิมผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากท้าวหนต (พระขัติยะวงศา) คนหนึ่งคือเจ้าเมืองร้อยเอ็ด เป็นผู้มีความสามารถในการปกครอง จึงสามารถรวบรวมผู้คนบูรณะฟื้นฟู และทำนุบำรุงเมืองร้อยเอ็ดจนเป็นปึกแผ่นในที่สุด

นอกจากนี้ยังมีบันทึกจากเอกสารของวัดโสภณวิหารบันทึกประวัติบ้านห้วยหลิมไว้ว่า บ้านห้วยหลิมก่อตั้งประมาณปี พ.ศ.2309 โดยบรรพบุรุษอพยพมาจากตำบลเหล่า อำเภอดงหลวง (เดิมเป็นอำเภอรวิชัยบุรี) จังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีหนองน้ำและป่าที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะห้วยและใช้ห้วยในการสร้างที่พักอาศัย มุ่งเป็น “มิดลิม ๆ” (ภาษาอีสาน) ต่อมาได้ตั้งชื่อว่าบ้าน ห้วยหลิม บ้านห้วยหลิมตำบลมะบ้า อำเภอดงหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้านคือ หมู่ 3, 6, 9 และ 10 บ้านห้วยหลิมอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอและห่างจากอำเภอดงหลวงประมาณ 6 กิโลเมตร

แหล่งเรียนรู้ในหมู่บ้านห้วยหลิม

1. การทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิมหมู่ 3, 9
2. การทำสิ่งประดิษฐ์ของที่ระลึกบ้านห้วยหลิมหมู่ 10
3. การเพาะเห็ดฟางบ้านห้วยหลิมหมู่ 6

ปราชญ์ชาวบ้านบ้านห้วยหลิม

1) นางอัมพร ทองธิดา	หมู่ที่ 3	การทอผ้า
2) นายบุญมี สุวรรณศรี	หมู่ที่ 6	ผู้นำทางศาสนา
3) นายขารี สรรพวุธ	หมู่ที่ 6	ผู้นำทางศาสนา
4) นายพันธ์ ก่ออำไพ	หมู่ที่ 6	ผู้นำทางศาสนา
5) นายบุญเลิศ บุญสุข	หมู่ที่ 9	วิทยากร
6) นางละเวง ฤกษ์ใหญ่	หมู่ที่ 9	ผ้าไหมมัดหมี่
7) นางประครอง วุฒศรี	หมู่ที่ 9	ตัดเย็บเสื้อผ้า
8) นายสนิท ยาทุม	หมู่ที่ 9	สมุนไพร
9) นายอุดม จันทภาส	หมู่ที่ 9	จักสาน
10) นายบุญมา สิงห์สุขุม	หมู่ที่ 9	แพทย์แผนโบราณ
11) นางเกศรินทร์ ประชานัย	หมู่ที่ 10	ทอผ้าไหม
12) นายไมตรี เวียงสงค์	หมู่ที่ 10	หมอสุนทร
13) นางขุน ไชยหล้าจันทร์	หมู่ที่ 10	จักสาน
14) นางธนจิณันท์ ศรีจันทร์	หมู่ 10	หัตถกรรม
15) นายสรศักดิ์ ดิลกสุนทร	หมู่ 10	ของชำร่วย / ที่ระลึก

การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม

บ้านห้วยหลิมอนุรักษ์ไว้ซึ่งวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ตั้งแต่ในอดีตไว้ได้อย่างครบถ้วน ได้แก่ การแต่งกาย การทอผ้า การแต่งงาน พิธีงานศพ พิธีเสนเรือน การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงต่าง ๆ

- การอนุรักษ์ภาษาพูดและภาษาเขียน บันทึกประวัติศาสตร์ของชุมชน เพื่อให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้ถึงประวัติความเป็นมา

- การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและศิลปะท้องถิ่น เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในวัดโสภณวิหาร เรือนลาว เครื่องประดับต่าง ๆ

- การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดย จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ไทยอีสาน การเป็นแหล่งศึกษาดูงาน การรับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายในที่ต่าง ๆ

- เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของหมู่บ้าน บ้านห้วยหลิม คือเป็นหมู่บ้านที่คิดค้นลายผ้าไหมประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เรียกว่า “ผ้าไหมลายสาเกต”

ขนบธรรมเนียมประเพณี

ชาวบ้านห้วยหลิมมีประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานหลายชั่วอายุคนแล้ว ปัจจุบันนี้ก็ยังมีการปฏิบัติอยู่อย่างต่อเนื่อง มีหลายประเพณี เช่น ประเพณีที่เกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา คือวันพระ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา ในวันสำคัญดังกล่าวนี้ จะมีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า มีการฟังเทศน์ ฟังสวดโสรจ และเวียนเทียน จัดงานบุญบวช ส่วนในวันเข้าพรรษาจะมีพิธีถวายเทียนพรรษา ผ้าอาบน้ำฝน และเครื่องปัจจัยไทยธรรมต่าง ๆ แต่พระภิกษุสงฆ์ และในวันออกพรรษา ก็จะมีพิธีการทำบุญหลายอย่าง ประเพณีการทำบุญตักบาตรเทโว การฟังเทศน์ การถวายกัณฑ์เทศน์ ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะไปร่วมกันทำพิธีเหล่านี้ที่วัด เพราะถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้าน มีพิธีการทำบุญตักบาตร การจำศีลอุโบสถในวันพระ และการทำบุญตักบาตรในตอนเช้าทุกวัน นอกจากนี้ก็ยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับเทศกาลวันสำคัญทั่วไป ได้แก่ การทำบุญตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่ การทำบุญถวายข้าวจีในเดือนสาม บุญผะเหวดในเดือนสี่ การทำบุญวันสงกรานต์ เดือนหกจัดงานบุญบั้งไฟ การทำบุญวันสารทในเดือนสิบ การทำบุญถวายผ้ากฐินหลังจากออกพรรษา ไหลเรือไฟ แข่งเรือ ซึ่งมีการจัดขึ้นทุกปี เหล่านี้เป็นต้น ประเพณีที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวันและงานมงคล ได้แก่ ประเพณีแหกนา (แรกนาขวัญ) และสู่ขวัญข้าว งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ประเพณีที่เกี่ยวกับวันสำคัญ ได้แก่ เทศกาลสงท่ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ และเทศกาลสงกรานต์ ผู้คนที่ไปทำงานต่างถิ่นจะเดินทางกลับมาบ้านเกิดมากที่สุด คือ ประเพณีสงกรานต์ในเดือนเมษายน และ ประเพณีบุญบั้งไฟในเดือนพฤษภาคม โดยมีการจัดผ้าป่ามาทอดถวายที่วัดบ้าง โรงเรียนบ้าง เป็นประจำทุกปี ขนบธรรมเนียมประเพณีเหล่านี้ ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านและจะให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดกระบวนการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน จึงได้ร่วมมือกัน

ส่งเสริมอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดีตลอดมา ดังนั้นในการประกอบพิธีของงานบุญงานประเพณีต่างๆ จึงมีชาวบ้านไปร่วมพิธีกันมากมายอยู่เสมอ

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด

บ้านห้วยหลิมมีวัด อยู่ด้วยกัน 2 วัดคือ วัดโสภณวิหารที่ตั้งอยู่ หมู่ที่ 6 และ วัดป่าโนนเตื่อ

วัดโสภณวิหารเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองของชาวบ้านห้วยหลิม นอกจากจะใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมแล้ว ยังใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจการอื่นในวันสำคัญต่าง ๆ ของชาวบ้านบ้านห้วยหลิม วัดโสภณวิหารสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2400 ที่ดินที่ตั้งวัดเป็นที่ที่ชาวบ้านสงวนไว้สำหรับสร้างวัด และบางส่วนได้มาจากการรับบริจาคจากชาวบ้าน โดยมีพระครูอดุลย์ เป็นฝ่ายประธานสงฆ์พร้อมด้วยชาวบ้านร่วมกันสร้างขึ้น ปัจจุบันมีพระอธิการประยูร ถาวโร ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดโสภณวิหาร

วัดป่าโนนเตื่อเป็นวัดอีกวัดหนึ่งในหมู่บ้านห้วยหลิม ตั้งอยู่ที่ทิศใต้บ้านห้วยหลิม ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร เมื่อเดินมาใกล้ถึงวัดจะมองเห็น “พระพุทธรูปนั่งขนาดใหญ่ วัดป่าโนนเตื่อก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2522 “หลวงปู่พรมมา” เป็นเจ้าอาวาสวัดรูปแรก และเป็นผู้ที่พาชาวบ้านแผ้วถางพื้นที่ป่าบริเวณนั้นเพื่อสร้างเป็นวัด หลังจากทีหลวงปู่พรมมาบวชแล้วได้ออกธุดงค์ไปยังสถานที่ต่างๆ และมีพระติดตามมาด้วยรูปหนึ่งชื่อ “หลวงปู่สิริ” หลวงปู่สิริตามหลวงปู่พรมมา มาที่บ้านห้วยหลิมและได้เข้ามาถามชาวบ้านว่ามีพระรูปใดที่มาแสดงธรรมให้ฟังหรือไม่ ชาวบ้านก็ตอบว่ายังไม่มี หลวงปู่สิริและหลวงปู่พรมมาจึงได้ประกาศธรรมสอนธรรมะแก่ญาติโยม และได้มีการจัดงานอบรมระดมธรรมขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านได้มีสถานที่ในการปฏิบัติและฟังธรรม ต่อมาหลวงปู่สิริได้ส่งพระในวัดไปศึกษาธรรมะที่ “มูลนิธิแนบ มหานิรันท” (สำนักวิปัสสนากรรมฐาน ย่านพุทธมณฑล สาย 5 ในปัจจุบัน) หลังจากศึกษาธรรมเสร็จสิ้นก็กลับมาโปรดธรรมแก่ญาติโยม ทำให้ชาวบ้านห้วยหลิมเข้าใจและเลื่อมใสพุทธศาสนา ในเวลาต่อมาหลวงปู่พรมมาก็ได้มรณภาพ แต่พระในวัดทุกรูปได้ถือปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของหลวงปู่พรมมาเป็นแบบอย่างเรื่อยมา ปัจจุบันวัดป่าโนนเตื่อมีพระจำพรรษาด้วยกันทั้งสิ้น 4 รูป สามเณร 2 รูป พระวุฒิไกร โสภณปัญโญ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าโนนเตื่อในปัจจุบัน หากมาที่วัดป่าโนนเตื่อแล้วควรต้องเข้ามาสักการะ พระพุทธรูปนั่งขนาดใหญ่ที่ตั้งเด่นเป็นสงายู่ภายในบริเวณวัดป่าโนนเตื่อ มีความสูง 8 เมตร หน้าตักกว้าง 5 เมตร สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 ใช้งบประมาณในการสร้างทั้งสิ้น 1 ล้านบาท จากเงินผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาค ซึ่งวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อให้ผู้เลื่อมใสศรัทธากราบไหว้และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

การศึกษาจากในอดีต

ในสมัยก่อนนั้น ยังไม่มีโรงเรียน ถ้าใครมีความใฝ่ใจอยากศึกษาเล่าเรียนจึงต้องบวชเรียนและศึกษาภายในวัด การเรียนก็จะสอนเรื่อง ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญา การเคารพนับถือและเชื่อฟังผู้ใหญ่ การประพฤติปฏิบัติตนในฐานะต่างๆ การศึกษาเรื่องราวของบรรพบุรุษ คำสอน นิทานพื้นบ้าน การประกอบอาชีพ เช่น ปลูกข้าว เลี้ยงครั่ง ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอหูก เป็นต้น

การเลือกคู่ครอง

ในอดีตจากคำบอกเล่าของชาวบ้านเนื่องจากอาชีพหลักๆ ของคนในหมู่บ้านห้วยหลิมนอกจากทำนาแล้วก็จะปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เช่นฝ้าย จึงทำให้สาว ๆ ในหมู่บ้านมีโอกาสพบปะกับหนุ่มๆ จากหมู่บ้านอื่นผ่านการ “ลงช่วง” การลงช่วงนั้นสาว ๆ ในหมู่บ้านจะออกมาเช่นฝ้ายที่ลานหน้าบ้าน โดยจะมีการรวมกลุ่มกันในเวลากลางคืนประมาณ 4-5 คน แล้วช่วยกันไปหาพื้นมาสูมไฟไฉ่และแสงสว่าง หนุ่มจากหมู่บ้านอื่นก็จะเป่าแคนมาเกี้ยวสาวที่ลงช่วง หนุ่มสาวจะมีโอกาสหยอกล้อเกี้ยวพาราสีกัน ไตร่ถามสารทุกข์สุกดิบกัน ด้วยผญาบ้าง กลอนลำบ้าง และแต่ว่าคนไหนถนัดแบบไหน เป็นการเรียนรู้้อยากัยกันและกัน เพื่อการเลือกคู่ครอง

ตัวอย่างผญาบทตัดพ้อฝ่ายชายที่ว่า “อย่ามาตีแกลงล้มตมบมืออย่าลิหมื่น” หมายถึง ถ้าตัวพี่ไม่รักน้องจริงก็อย่าโกหกหรือพูดว่ารักน้องเลย

เรื่องการแต่งงานนั้น คู่หนุ่มสาวที่รักชอบพอกันถ้าจะตกลงปลงใจแต่งงานกันให้เป็นไปตามความสมัครใจของทั้งสองคนจะไม่มีใครบังคับจากผู้ใหญ่ ถ้ารักกันจริงก็แต่งงานกันได้ ให้ผู้ใหญ่มาสู่ขอและจัดพิธีแต่งงานให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี

(นาง ทองธิสาร, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2556)

การสู่วัย

ในหมู่บ้านห้วยหลิมนั้นมีหมอสู่วัยอยู่หลายคน คุณตาบุญมี สุวรรณศรี เป็นคนหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นหมอสู่วัยให้กับคนในหมู่บ้านตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 60 ปี ปัจจุบันคนตาอายุ 84 ปีแล้ว ตาบุญมีเล่าให้ฟังว่า การสู่วัยนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท เช่น สู่วัยแต่งงาน สู่วัยนาศ สู่วัยข้าว สู่วัยเล่า เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่า ถ้าได้สู่วัยแล้วจะทำให้เกิดความมั่นใจ เวลาจะเดินทางไปทำงานที่อื่นการสู่วัยเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับคนที่กำลังจะพลัดถิ่นฐานบ้านเกิดไปอยู่ที่อื่น ให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่างๆ ป้องกันทั้งผีสงและสิ่งไม่ดีที่จะเข้ามาทำให้ชีวิตเกิดความทุกข์ การเรียนรู้คำสู่วัยนั้นตาบุญมีเรียนมาจากครูบาอาจารย์ที่เป็นหมอสู่วัยในอดีต การเรียนต้องเรียนแล้วท่องให้ได้กับปาก ถ้าจะมีการจดบันทึกก็ไว้สำหรับกันลืม ในกรณีที่ไม่ได้สู่วัยนานๆ อาจจะลืมไปบ้างในบางบทหมอสู่วัยต้องเตรียมตัวท่องคำสู่วัยให้ได้ขึ้นใจเมื่อไปถึงงานจะหยิบแบบบันทึกขึ้นมาดูไม่ได้ การสู่วัยนั้นถ้าเป็นสู่วัยแต่งงานจะต้องมีการขึ้นบทไหว้ครูและต่ออายุให้กับคู่บ่าวสาวเพื่อให้ทั้งสองมีอายุยืนนานครองรักกันอย่างมีความสุข ตาบุญบอกว่าการสู่วัยบางอย่างนั้นได้หายไปเพราะความทันสมัยเข้ามาทำให้หายไป เช่น “การสู่วัยเล่า” หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตในนาเสร็จสิ้นแล้ว ก่อนที่จะเอาข้าวขึ้นยุ้งฉางนั้นต้องมีการสู่วัยเล่าเสียก่อน เพื่อความเป็นศิริมงคลและให้ได้ผลผลิตในปีต่อไปเพิ่มมากขึ้น แต่ในปัจจุบันนี้ชาวนาไม่ต้องเอาข้าวขึ้นยุ้งฉางแล้วเพราะหลังจากที่จ้างรถเกี่ยวข้าวมาเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว จะมีนายทุนมารับซื้อข้าวจนถึงที่นาไม่ต้องขนข้าวกลับบ้านไปขึ้นยุ้งฉางเหมือนแต่ก่อน ซึ่งเดี๋ยวนี้บางบ้านก็ไม่มียุ้งฉางแล้วเพราะว่าทำนาก็ขายข้าวหมดจะเหลือไว้กินก็ไม่ก็กระสอบ จึงนำข้าวที่เหลือมาวางไว้ในครัวแทน ยุ้งฉางก็เริ่มไม่สำคัญแล้วในปัจจุบัน

การสู่วัย เป็นพิธีกรรมที่ควรรักษาไว้เป็นอย่างดี อย่างน้อยก็เป็นเรื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับผู้คนและเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน การสู่วัยก็ยังคงมีอยู่เพื่อเป็นการต้อนรับแขกที่มาเยือนและเรียกขวัญที่ไม่อยู่กับเนื้อกับตัวให้มาอยู่กับเจ้าของขวัญ เพราะเชื่อว่าถ้าหากบ้านขวัญอาจจะหนีได้จึงต้องมีการสู่วัย และการสู่วัยนั้นก็เป็นการน้อมนำพิธีกรรมของคนอีสานให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของคนอีสาน

(บุญมี สุวรรณศรี , สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2556)

หมอนวดแผนไทย

นางสำรวย ณรงค์ชัย คือหมอนวดที่มีฝีมือคนหนึ่งประจำหมู่บ้านห้วยหลิม นางสาววัยรับนวดแผนไทยอยู่ที่บ้านของตน หลังจากที่ถูกไล่ออกจากการเป็นหมอนวดอาชีพอยู่ในกรุงเทพฯ นางสาววัยเริ่มเรียนวิชาการนวดแผนไทยมาจากวัดโพธิ์แล้วก็มีโอกาสได้ไปเรียนเพิ่มเติมอีกจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน มีการเข้าคอร์สเรียน และได้ฝึกปฏิบัติจริง มีใบประกาศรับรองการจบหลักสูตรในแต่ละคอร์ส ทำให้วิชาความรู้ของนางสาววัยนำมาใช้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้ นางสาววัยเล่าถึงชีวิตการทำงานเป็นหมอนวดอยู่ที่กรุงเทพฯ ก่อนที่จะกลับมาเป็นหมอนวดอยู่ที่บ้านเกิดของตนว่า สมัยนั้นเป็นหมอนวดตามโรงแรมต่างๆ มีรายได้ดี สาเหตุที่นางสาววัยคิดอยากกลับทำงานที่บ้านเพราะว่าถึงแม้ว่าการเป็นหมอนวดจะทำรายได้ดีแต่ก็ต้องใช้กำลังมากด้วยเช่นกัน บางวันมีลูกค้าเยอะๆ กำลังก็แทบจะไม่พอ ทำให้เหนื่อยมาก นางสาววัยจึงกลับมาอยู่ที่บ้านและเปิดบริการนวดแผนไทยให้กับคนในหมู่บ้านห้วยหลิมและหมู่บ้านในละแวกใกล้เคียงได้มาใช้บริการ มีบริการนวดหลายอย่างทั้งนวดฝ่าเท้า นวดจีจุด นวดคลายเส้น นวดน้ำมัน นวดชี่ดัดตน ฯลฯ โดยคิดอัตราค่าบริการ 1 ชั่วโมง / 100 บาท การเปิดนวดแผนไทยของนางสาววัยยังเป็นธุรกิจส่วนตัวยังไม่ใช้กลุ่มอาชีพที่ทำกันทั้งหมู่บ้านมีผู้ที่สนใจมาเรียนกับนางสาววัยบ้างแต่ก็จะมาเรียนเป็นคอร์สเฉพาะส่วนไม่สามารถนวดได้หมดทุกส่วนของร่างกายเหมือนนางสาววัย ซึ่งหากมองเรื่องของการท่องเที่ยวการนวดแผนไทยนั้นสามารถสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านเป็นอย่างมาก เพราะนักท่องเที่ยวที่มา ก็จะปวดเมื่อยร่างกายต้องการนวดอยู่แล้วเพียงแต่ว่าหมอนวดคนเดียวอาจจะให้บริการกับนักท่องเที่ยวที่หลายๆ คนไม่ได้ ถ้ามีการเปิดเรียนกันอย่างจริงจัง และมีสถานที่เปิดให้บริการที่เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านเชื่อว่าจะสร้างรายได้เข้าหมู่บ้าน และสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนได้ดีทีเดียว

(สำรวย ณรงค์ชัย, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2556)

การแสดง / การละเล่น / ภูมิปัญญาต่างๆ ในบ้านห้วยหลิม

กาพย์เซิ้ง ประเพณีอีสานมีความสำคัญต่อชีวิตของชาวอีสาน ซึ่งมีฮีต 12 คอง 14 เป็นหลักในการดำเนินชีวิต บุญบั้งไฟหรือบุญเดือนหกเป็นประเพณีที่มีส่วนในการสร้างเสริมกำลังใจแก่ชาวบ้าน และเป็นการเตรียมพร้อมในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวอีสาน จุดประสงค์ใหญ่ของการมีงานบุญบั้งไฟ ก็เพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาลจะได้ใช้น้ำในการทำนา เพื่อให้พืชพันธุ์ธัญญาหารมีความอุดมสมบูรณ์ โดยจุดประสงค์ของการจุดบั้งไฟมีอยู่ 3 ข้อ คือ

1. การจุดบั้งไฟเพื่อบูชาพระยาแถน เพื่อบอกกล่าวให้ท่านดลบันดาลให้ฝนตกลงมาสู่โลกมนุษย์ตามนิทานพื้นบ้านเรื่องพญาคันคาก

2. จุดบั้งไฟเพื่อบูชาอารักษ์มเหสีหลักเมือง เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

3. เพื่อเสี่ยงทาย ดินฟ้าอากาศและพืชพันธุ์ธัญญาหารว่าในปีนั้นๆ จะเป็นอย่างไร เช่น ถ้าบั้งไฟขึ้นสูงก็ทำนายว่าปีนั้นฟ้าจะตกต้องตามฤดูกาล พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์

การเซิ้งบั้งไฟเป็นการพ่อนประกอบการขับกาพย์ กาพย์เซิ้งบั้งไฟมีทั้งกาพย์เซิ้งเล่านิทานหรือตำนาน เช่น ตำนานผาแดงนางไอ่ ตำนานพญาคันคาก หรือเล่านิทานท้องถิ่น เช่น นิทานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ และกาพย์เซิ้งประเภทคำสอน เช่น กาพย์เซิ้งพระมณี นอกจากนี้ยังมีกาพย์เซิ้งขอบริจาคจตุปัจจัย กาพย์เซิ้งอวยพร กาพย์เซิ้งประเภทตลกหยาบโหล่น เป็นต้น

ตัวอย่างกาพย์เซิ้งเรื่องผาแดง-นางไอ่

ข้อยลิเว้าพื้นกาพย์พระยาขอม

ผู้้องอาจกว่าหมู่ทั้งหลาย

บ้านน้อยบ้านใหญ่ขึ้นกราบพระองค์

มเหสีอาจชื่อนางจันทรา

เพิ่นนั้นอยู่ด้วยความสำราญ

บ่มีใครมีใครโคก

อยู่ในห้องตั้งห้องสิบเดือน

จนว่าได้สิบเดือนพอดี

บ่อยากพูดเป็นหน่อนางหญิง

ยอดกว่าหมู่ลูกกษัตรา

ยอดแก้วไอ้เป็นชื่อของนาง

เกลี้ยงปานไข่ช้อนล่อนในฮ้าง

ยอดสง่าปานว่าอินแปลง

ไผเห็นแล้วคิดมักสาวนาง

ผู้เป็นจอมกษัตริย์ครองราชย์

ได้เป็นนายปกครองพวกไพร่

เพิ่นนำทรงในทศราช

ลูกพระยาสวยามกว่าหมู่

บริวารเสนานั่งเฝ้า

อยู่โดนมามีกรรมมีท้อง

เพิ่นนั้นเพียรรักษาท้องไว้

นางเทวีจึงได้ประสูติ

สวยจริง ๆ บ่มีใผสู้

พ่อพระยาจึงหาซื้อให้

สาวสำอางเจริญขึ้นใหม่

งามฮอดดั่งฮอดตาฮอดหน้า

ริมปากแดงเป็นนกก็แก้ว

อยู่ในปราศรัยสนทนังเฝ้า.....

(อยู่ กสนรส, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2556)

ตัวอย่างกาพย์เซิ้งประวัติเอาบุญ

โอ้เฮาโอ้เฮาโอ้เฮาโอ

ข้อยลิเว้าประวัติเอาบุญ

บุญสิบสองแม่บุญออกผ้า

ฮอดเดือนสี่แม่บุญฟังธรรม

ฮอดเดือนหกบุญบั้งไฟใหญ่

ไปไต่มาบ้านเหนือบ้านใต้

บ้านช่วงน้อยช่วงใหญ่ท่าไค้ท่าสะแบง

ไต่เสาเหล้าอีต่อนหมากแหว

ไต่มาเหมิดแล้วอีโก่มนกหอ

ดิ่งไปไต่บ้านโคกบ้านบัว

หาแต่บั้งไฟใหญ่มาจุดแข่งกัน

รางวัลที่หนึ่งห้าพันเงินสด

น้อยกว่าหมู่รางวัลที่สาม

บ่หลายบ่น้อยพากันแข่งเอา

มีรางวัลพิเศษการแห่สวยาม

เพิ่นจัดไว้เป็นแถวเป็นแนว

กรรมการสำรวจให้คะแนนเสียง

ให้พากันจื้อเอาเด้อลูกหลาน

พุทโธนะโมเป็นเจ้า

เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา

ยามเดือนสามแม่บุญข้าวจี

ยามเดือนห้าเดือนตรุษสงกรานต์

เพิ่นไปไต่บ้านใกล้บ้านไกล

ไต่ทางเหนือบ้านจื๋วบ้านไผ่

ไต่บ้านแพงตะค้อหมากบัว

อยู่สี่แคว ๆ แม่บ้านดอนแก้ว

บ้านดอนเกลี้ยงค้อซากิ๊ง

บ้านตลาดหัวซัวเข้าหลิบยางใต้

เอารางวัลมีสามประเภท

รางวัลที่สามพันห้าร้อย

เพิ่นให้พองามหนึ่งพันห้าร้อย

ตามสำเนา มีหลายประเภท

แห่เข้าไปโฮมอารามวัดใหญ่

จัดเป็นแถวเป็นแนวเป็นหมวด

บ่มีลำเอียงตัดสินด้วยชื่อ

กรรมการทำงานสปอร์ต

บ่เหลือบ่รอดทำแล้วได้ผล
บ่คลาดแคล้วในการศีลธรรม

เพิ่นทำมาโดนหลายปีมาแล้ว
ให้พากันนำบั้งไฟไปแข่ง....

(บุญมี วรรณไทย , สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2556)

ร่าง บ้านห้วยหลิมในอดีตจะมีการร่างในเทศกาลหรืองานประเพณี โดยจะจัดงานร่างขึ้นที่วัดเป็นลักษณะคล้ายๆ กับงานวัด หมู่สาวในหมู่บ้านจะออกไปที่วัด ใครที่มีความถนัดเรื่องของการร้องเพลง การฟ้อนรำ และสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้ก็จะตั้งวงร่างขึ้น มีนักร้องร้องเพลงร่างประกอบกับเสียงกลอง บรรดาหนุ่มสาวเมื่อได้ยินเสียงเพลงร่างก็เกิดความสุขสนทนากัน หมู่ๆ ก็จะมาขอร่างเกี่ยวสาวที่ตนเองสนใจ มีการต่อเพลงร่างกันสลับระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย เป็นการละเล่นที่ได้รับความนิยมมากในสมัยก่อน วัฒนธรรมร่างไทยปัจจุบันนี้ก็ไม่ค่อยจะมีให้เห็นกันบ่อยนัก เพราะเมื่อมีเทศกาลหรืองานประเพณีต่าง ๆ จะนิยมจ้างคณะหมอลำแบบสมัยมากกว่า

ตัวอย่างเพลงร่าง

(เพลงที่ 1) รุ่งงามกินน้ำอยู่เป็นวง อยู่เป็นวงอยู่เป็นวงบนโค้งนภา พระอาทิตย์ส่องแสงลงมา นุ่นดารา
ฟากฟ้างามจริง อยู่คนเดียวเปลี่ยวใจไร้คู่ อยากจะอยู่สองคนกับเขาบ้าง วาสนาน้องมาหมดหวัง หัวอกจะพึงรักเธอคนเดียว
กอดดอกหญ้าแล้วเศร้า รักเก่าเขาไม่แลเหลียว โอ..เอ๋ยสำคัญมาขาดเคียว อยู่คนเดียวแสนจะเปลี่ยวกาย...

(เพลงที่ 2) วัวที่ฉันทเคยเล่น เข้าเย็นฉันทเคยเล่นว่า วัวน้อยมาลอยเคียงดาว นึกรักบ่าวเหมือนว่าติด
ลม ซื่อกระตาคมมาวาดเวียนวน สลับสับสนอยู่บนเวที ดูซิดูใจที่ ใจพิน้องแลไม่เห็น ตกใจชะกะไรตื่นตื่น ฉันทแลไม่เห็น
เหมือนว่าติดลม...

(เพลงที่ 3) รูปงามล้ำเป็น เห็นชายงามเขายืนอยู่ อยากจะออกไปโค้ง จิตใจไหลหลงพะวงแต่เธอ
อยากจะบอกว่ารัก หวังใจนักว่าจะเกื้อ อาศัยแต่นางนี้ทนเธอ เสนอรักมันสัญญาต่อกัน เรายืนข้างใจดำ ผากคำไปเสีย
โดยง่าย เธอใจร้าย ฉันทตายเพราะเธอตรอน จะจดจำไว้เอาไปรำพัน จะจดจำไว้เอาไปรำพัน จะจดจำฉันทบ้างไหม
หนอเธอ.....

(เพลงที่ 4) จดหมายส่งไปทำไมไม่ตอบ หรือเธอไม่ชอบไม่เห็นตอบมา เสียแรงที่ฉันอุตส่าห์จากอุรามา
เป็นข้อความ ถึงอย่างไรก็ช่าง ตอบฉันทบ้างให้ฉันทชื่นใจ ตอบหน่อยได้ไหม หรือเธอมีคู่ใจ จะทำไฉนพวกเรา เราจะต้องอวย
เขา เพราะเรานั้นเร็วเกินไป ความรักก็กลั่นหวั่นไหว หรือมีคู่ใจของภรรยาเธอ...

(บุญมี วรรณไทย , สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2556)

หมอลำ เดิมทีสมัยโบราณในภาคอีสานเวลาค้าเสรีจากกิจกรรมงานมักจะมาจับกลุ่มพูดคุยกัน กับผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อคุยปัญหาสารทุกข์สุกดิบและผู้เฒ่าผู้แก่ก็นิยมนำนิทานให้ลูกหลานฟังนิทานที่นำมาเล่าเกี่ยวกับจารีตประเพณี และศีลธรรม ที่เรานั่งเล่าเมื่อลูกหลานมาฟังกัน มักจะนั่งเล่าไม่เหมาะ ต้องยืนขึ้นเล่า เรื่องที่นำมาเล่าต้องเป็นเรื่องที่มี
ในวรรณคดี เช่นเรื่องกาพย์กลอน สิบสองปันนา เป็นต้น ผู้เล่าเพียงแต่เล่า ไม่ออกทำออกทาก็ไม่สนุกผู้เล่าจึงจำเป็นต้องยกไม้ยกมือ
แสดงท่าทางเป็น พระเอก นางเอก เป็นนักรบ เป็นต้น เพียงแต่เล่าอย่างเดียวไม่สนุกจึงจำเป็นต้องใช้สำเนียงสั้นยาว ใช้เสียงสูง
ต่ำ ประกอบ และหาเครื่องดนตรีประกอบ เช่น ซุง ซอ ปี่ แคน เพื่อให้เกิดความสนุกครึกครื้น ผู้แสดงมีเพียงแต่ผู้ชาย
อย่างเดียวไม่มีรสชาติ จึงจำเป็นต้องหา ผู้หญิงมาแสดงประกอบ เมื่อผู้หญิงมาแสดงประกอบจึงเป็นการลำ
แบบสมบูรณ์ เมื่อผู้หญิงเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ก็ตามมา เช่น เรื่องเกี่ยวพราส เรื่องชิงดีชิงเด่นยาด (แย่ง) ขุนยาดผัวกัน
เรื่องโจทก์ เรื่องแก้ เรื่องประชัน ชนท้าว เรื่องตลกโปกฮาที่ตามมา จึงเป็นการลำสมบูรณ์แบบ จากการมีหมอลำชายเพียงคน
เดียวค่อย ๆ พัฒนาต่อมาจนมีหมอลำฝ่ายหญิง มีเครื่อง ดนตรีประกอบจังหวะเพื่อความสนุกสนาน จนกระทั่งเพิ่มผู้แสดงให้มี
จำนวนเท่ากับตัวละครในเรื่อง มีพระเอก นางเอก ตัวโกงตัวตลก เสนา ครบถ้วน

บ้านห้วยหลิมในอดีตหมอลำเก่าอยู่หลายคนหนึ่งในนั้นคือ คุณตาทองแดง พิศวงค์ ที่แต่ก่อนนั้นก็เคยเป็นหมอลำ
ออกไปหาตามหมู่บ้านต่างๆ จากแรกเริ่มที่ทำได้เพียงเป่าแคน ต่อมาก็เกิดการเรียนรูจนสามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ ทั้ง
ตัวโกง พระเอก หรือตัวประกอบอื่น ๆ ได้หมด ตาทองแดงเล่าว่าคณะหมอลำแถบภาคอีสานแต่ก่อนนั้น คณะหนึ่งจะมีทีมงาน
อยู่ไม่กี่คน มีเครื่องดนตรีอยู่ไม่กี่ชิ้น เดินทางไปรับงานรับที่หมู่บ้านอื่นก็ด้วยการเดินไม่มียานพาหนะที่ทันสมัยเหมือนเช่น
ปัจจุบันนี้ รับงานตามหมู่บ้านต้องเดินทางไปก่อนล่วงหน้าอย่างน้อยหนึ่งวันเพราะว่าจะเดินทางไปถึงก็เป็นวันงานพอดี
ราคาค่าจ้างก็ไม่แพงเหมือนในปัจจุบัน สิบบาทห้าบาทก็ว่ากันไป ลำแล้วไม่เอาเงินลำแลกข้าวก็มี ปัจจุบันคณะหมอลำ
มีการพัฒนาไปอย่างมากทั้งเวที แสง สี เสียง จำนวนนักแสดงในคณะ และวิธีการลำก็เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ก่อนลำ

ในแบบเก่า ๆ ก็เริ่มเลือนหายไป มีการปรับเปลี่ยนการลำและใส่บทเพลงสมัยใหม่เข้าไปกลอนลำสมัยก่อนที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนอีสานอย่างแท้จริงจึงเหลืออยู่ค่อนข้างน้อย

ตัวอย่างกลอนลำในสมัยก่อน

โอ..ละนอ...กุ๋กัสังโค โกนาธัมมะโน กัสสะโป โคตะโม ศรีอาริยะเมตริโย ล้วนแต่หน่อพุทไธ
จงมาก้มมาบัง จมกั๊กมาเหลียม ช้าน้อยไว้

โอ้ นี่แม่นว่า..น้อ...นวลเอ๋ย..แม่นว่าเดือนาง มือนี่จิดใจกลุ้มอยากไปเที่ยวเมืองกรุง เอ็นทั้งลุงอาวอาผู้ย่า
ยายสายเซีย ไปกับเฮียชมเล่นไปคลองหลวงคลองใหญ่ ขึ้นรถไฟจากพี่ถึงเท่าพระนคร เตรียมเอาเต๋อแม่ก้อนตดแต่ง
เครื่องประดับ เครื่องสำหรับหลายชุมใส่กระเป๋เอาเกลี้ยง เอาไปเพียงพอใช้สำหรับโตโก้งค์ หนอนงค์เลียมผู้หัวแยมแจ่มใส
น้อยหนึ่งได้รถใหญ่ไฟหลวง ถึงเวลาพอดีจักสี่สามโมงเช้า โตเลยพาเมียขึ้นบ.ก.ชั้นหนึ่ง ได้ยินถึงพลางเดินผู้ลางล่อต่อเพลลา
รัดเร่งเข้าปากช่องมองดู แลเห็นภู่เป็นสายก่ายกองของลอน บ่ทันโดนเลยย้ายกายดงพงใหญ่ อะไรหรือที่จำผู้นางหล่าเลาถาม
เหลียวไปทางฝ่ายกำเมืองใหญ่ไฟเหนือ บอกให้เมียมองดูหมู่ดงพงไม้ พญาไฟเขาเอ็นผู้หนูเอ๋ยให้จำจ้อ หรือว่าดงหน่วยนี้มีเสือ
ข้างมากมุล รดเล่นพันปากโคกกลางดง ไปทางหนองโดนเป็นโนนาเว้ง เหลียวไปเทิงทางบ้านอีสานเขาตะวันออก ไม่เห็น
ดอกฝั่มนี้แต่ตั้งแต่เขา มองเห็นแป้เข้าเงาเป็นโพโนนิน ทิน ให้หนูทองอินทร์มองดูบ้านเกิด เหลียวคืนเบ้งเถิดน้อยอุ้นบุญตา
ที่พานางมานั้นใกล้ที่อยู่ ไกลจากฝูงจากหมู่มาเซซัดตัดตอน มาไปเล่นข้ามดอนผู้ลัวลัวลี จนวนลอมอกหูหรีวมาเว้งว่าง
กลางดอน เหลียวเห็นพระนครผู้สวายงามจุมกุ่ม เห็นตลาดชาวจุม...

(ทองแดง พิศวงค์ , สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2556)

ผญา ในสมัยก่อนนั้นเมื่อชายหนุ่มและหญิงสาวทำการเกี่ยวพาราสักกันจะพูดกันเป็นผญา หรือเรียกว่า “จ่ายผญา” เพื่อประลองสติปัญญา ไหวพริบของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในการโต้ตอบซึ่งกันและกัน โดยสมัยก่อนสาว ๆ ในหมู่บ้านจะทำการนัดกันมาลงช่วงเข็นฝ้าย นำไม้ไผ่มาทำเป็นพินก่อไฟขึ้นมา จี่ข้าวจี่กัน ชายหนุ่มภายในหมู่บ้านก็จะสืขอ เป้าแคน มาดูสาว ๆ ที่ลงช่วง สาวบางคนเงินอายุก็หลบลี้หนีหน้าไปบ้างก็มี สาวแม่ฮ้างหรือแม่หม้ายก็จะใช้โอกาสนี้มาลงช่วงกับพวกสาว ๆ ด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างผญา บทที่ 1

หญิง : เจ้ามาทางลัด หรือเจ้าตัดทางมา

ชาย : มาทางโนนขามป้อม พี่น้องพร้อมสาแล้วจึงมา

หญิง : โดน้องนี้เป็นดั่งต้นไม้หล่อล่อน หลับนอนอยู่กลางทุ่ง ไม่มีผู้เฝ้าของบ่มีผู้ห้าม ลมต้องแต่
ลิหวยย ขันอ้ายฮักเต็มใจแล้วจับจองกะบ่ว่า ขันอ้ายลิมายอยู่ด้อมลิยีนหมั่นหมื่นปี

ตัวอย่างผญาบทที่ 2

หญิง : แต่ผัดเป็นพุ่มขึ้นบ่มีเคียว(เคียว)มาเกี่ยวพุ่ม แต่ผัดเป็นพุ่มไม้เคียว(เคียว)ลิกเกี่ยวกะบ่มี

ชาย : ขันบ่มีเคียวเกี่ยวชะมาเป็นยามผญา ขันว่าได้ลางบ่กัวงคือลิดได้ผูกควาย

หญิง : น้องเป็นจอกลอยน้ำ ฮากหยั่งบ่ถึงดิน ไหลวนไปวนมากะบ่มีเคียวค้ำ ฮีลไหลไปค้ำ
เคียวฮักเพิ่น กะถาง ฮีลไหลไปค้ำเคียวบางเพิ่นกะจูด ลิดได้ไหลอ้อมล้อม มาพ้อยู่มอม

หญิง : ออดตลอดฮอดลำพันน้องกะพันพลูไว้หลายวันจนว่าเหี่ยว ว่าพี่ชายบ่มานั่งเคียวพลู
น้องกะเหี่ยวหลาย

หญิง : ออดตลอดฮอดลำเสียว เขากะเขากันเถาะบุญหัวเขาบ่มีฮอดกันง่าย ชุนชูปไปหน้าหากิน
ปลาวิ่งใหม่ ชุนชูปได้จั้งโง่โง่เข้าใส่กัน

(อยู่ กสนรส, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2556)

เพลงกล่อมลูก ภาคอีสานเป็นดินแดนที่ราบสูงมีเทือกเขากั้นอยู่ ทำให้การคมนาคมติดต่อกับภาคอื่นไม่สะดวก ลักษณะทางเศรษฐกิจที่ปรากฏอยู่ในเพลงกล่อมเด็กจึงยังเป็นการแลกเปลี่ยน หรือหาของป่าเพื่อการดำเนินชีวิตมากกว่าการค้าขาย เพราะในเพลงกล่อมเด็กบอกว่าแม่ไปทำไร่ ไปพบไข่ จะเอากลับมาฝากลูก แต่กลัวไข่จะแตก วิธีที่ดีที่สุดที่จะไม่ให้ไข่แตกคือ ทำให้ลูกเสียก่อน แต่ที่ไร้ไม่มีภาษาหึงหุ้ม ก็ต้องใช้วิธีหมกไข่ (คือเอาไข่ไปห่อไข่ให้มิด ใส่ไข่เล็กน้อยกันไม่ให้ไข่ระเบิดเวลาร้อนจัด แล้วหมกในไข่ร้อนๆ ไข่ก็จะสุก) หรือเมื่อแม่ซื้อปลาได้ ถ้าจะเก็บไข่ไม่ให้เน่าก็ต้องจี่ (คือการก่อไฟจนฟืนกลายเป็นถ่านแดง เอาปลาวางบนถ่านนั้นจนสุก) การหมกและการจี่เป็นวิธีการทำอาหารแบบดั้งเดิมไม่ต้องอาศัยภาชนะใด ๆ “แม่ไปไฮ่ ลิหมกไข่มาหา แม่ไปนาสิหมกปลามาต้อน” ในเพลงกล่อมเด็กยังแสดงให้เห็นถึง

บทบาทของผู้หญิงอีสาน ที่มีหน้าที่นอกจากหาอาหารมาเลี้ยงครอบครัวแล้ว ยังมีหน้าที่ทำเครื่องนุ่งห่มด้วย เพราะมีการปลูกหม่อนไหมสำหรับการทอผ้าการใช้ถ้อยคำมีเสียงสัมผัสคล้ายกลอนสุภาพทั่วไป และเป็นคำพื้นบ้านที่มีความหมายในเชิงสั่งสอนลูกหลานด้วยความรักความผูกพัน

ตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กอีสาน

นอนสาหล้าหลับตาแม่สิกล่อม	นอนสาแก้วนอนแล้วแม่สิไกว
ถ่มใส่อุ่นนอนอยู่ดีเฝ้า	ถ่มใส่หมอนนอนดีเรียบร้อย
เพิ่นสิมาขายอ้อยแม่สิซื้อให้กิน	เพิ่นสิมาขายดินแม่สิซื้อให้อยู่
เพิ่นสิมาขายอูแม่สิซื้อให้นอน	เพิ่นสิมาขายหมอนแม่สิซื้อให้ทิ้ง
เพิ่นสิมาขายเผิงขายรูปขายเทียน	แม่สิพาลูกเวียนขอบุญจากเจ้า
ขอพระเจ้าเทิงฟ้าเทิงสวรรค์....	

(บุญมี วรรณไทย, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2556)

วัฒนธรรมการผลิตผ้าไหมบ้านห้วยหลิม (ผ้าไหมลายสาเกต)

ศูนย์สารสนเทศหม่อนไหมและประชาสัมพันธ์ กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ , 2556 (ออนไลน์) กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของผ้าไหมสาเกตไว้ว่า

ผ้าไหมลายสาเกต หมายถึง ผ้าไหมที่ประกอบด้วยลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ในการทอผ้าไหมของจังหวัดร้อยเอ็ดที่ได้นำเอาลายมัดหมี่พื้นบ้าน 5 ลายที่นิยมทอในกลุ่มชนที่อยู่ในเมืองร้อยเอ็ด มาทอต่อกันในผ้าผืนเดียวกันเปรียบเสมือนเป็นการหลอมรวมความสามัคคีของชาวร้อยเอ็ดให้เป็นหนึ่งเดียว โดยแต่ละลายจะทอด้วยผ้าสีพื้นสีก่อนทอ (สีชมพูอมม่วง) ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ลายมัดหมี่พื้นบ้าน 5 ลายที่ประกอบในผ้าสาเกต ได้แก่ ลายโคมเจ็ด ลายนาคน้อย ลายคองเอี้ย ลายหมากจับ ลายคำพา ลวดลายทั้ง 5 ลายนี้ ได้นำมาประยุกต์ไว้ในผ้าผืนเดียวกันและได้มีการประกาศชื่อลายนี้คือ ลายสาเกต เป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2544

ทั้งนี้จังหวัดร้อยเอ็ดได้มีประกาศมาตรฐานผ้าสาเกต เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2548 ว่าต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. ลายผ้า การเริ่มต้นทอเริ่มจากลายโคมเจ็ด ลายนาคน้อย ลายคองเอี้ย ลายคำพา และลายหมากจับ
2. ลายนาคน้อย ต้องมีตัวนาค 12 ตัว
3. คำพาให้เปลี่ยนการเขียน คำพา เป็นคำพา แต่ความหมายในลายผ้ายังคงเดิม
4. ตัวหมากจับให้ยึดแบบเดิม คือ 3 ลำ
5. ความหนา มาตรฐานผ้าสาเกตร้อยเอ็ด ใช้พิมขนาด 42 นิ้ว เส้นยืนเส้นพุ่งขนาด 4x6 ไหมเส้นเล็ก
6. สีผ้า สีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด คือ สีดอกอินทนิล (สีชมพูอมม่วง) โดยสีที่ใช้ต้องมีคุณภาพดี สีไม่ตก
7. ช่องไฟของลาย ลายพื้นเท่ากับ 1.5 เซนติเมตร
8. ขนาดผ้ามาตรฐาน หน้ากว้าง 1 เมตร ยาว 4 เมตร

ผ้าไหมที่พบในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนมากเป็น ผ้าซิ่น (ผ้าถุงผู้หญิง) ผ้าโสร่ง (ผ้านุ่งผู้ชาย) สไบ ผ้าพื้น ผ้าขาวม้า และผ้าปูม เป็นต้น ผ้าซิ่น หรือผ้าถุง เป็นเครื่องแต่งกายผู้หญิง ผ้าซิ่นไหมส่วนมากจะสวมใส่ในโอกาสสำคัญหรือในงานประเพณี

ต่างๆ เช่น ประเพณีบุญผะเหวด บุญกฐิน งานสมรส เป็นต้น โดยเฉพาะผ้าไหมมัดหมี่ถือเป็นเครื่องแต่งกายที่มีลวดลายอันสวยงามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น โดยในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดพบหลายลายที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ โดยลายมัดหมี่ที่ทอสืบทอดมามีหลายลายด้วยกัน เช่น ลายขอ ลายปักจับ ลายนาคน้อย ลายคองเอี้ย ลายโคมห้า ลายโคมเจ็ด ลายโคมเก้า เป็นต้น ซึ่งแต่ละลายเป็นลายผ้าไหมมัดหมี่โบราณของท้องถิ่นที่แยกกันอยู่ในผ้าแต่ละผืน

ประวัติการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม

ในอดีตนั้นบ้านห้วยหลิมจะปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกันทุกหลังคาเรือน เพื่อทอเสื้อผ้าไว้สำหรับสวมใส่เองสมัยก่อนจะทอไว้สำหรับใช้ภายในครัวเรือนไม่มีการซื้อขาย ต่อมาพัฒนาชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ดมาผลักดันให้ชุมชนบ้านห้วยหลิมจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมขึ้น หลังจากที่มีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิมขึ้นก็ได้มีการนำผ้าที่ทอได้ไปขายในตัวเมืองซึ่งก็ขายได้ราคาดี จึงทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมขึ้นอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2517 จากการจัดตั้งกลุ่มครั้งแรกมีสมาชิกทั้งหมด 45 คน ซึ่งขบวนการทุกอย่างตั้งแต่ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม มาจนถึงขบวนการทอนั้นสมาชิกจะแบ่งงานกันทำเป็นขั้นตอน ต่อมาได้รับเงินสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ดและรับผิดชอบในการรับผิดชอบของกลุ่มไปขายในตัวจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2526 แม่อำพร ทองธิดา ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านห้วยหลิมได้ไปอบรมเรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่ศูนย์ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จังหวัดนครราชสีมา จึงได้นำความรู้จากที่ได้ไปอบรมมานั้นมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพของผ้าไหมของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต่อมาก็มีเงินสนับสนุนจากกองทุนเงินล้าน ในปี พ.ศ. 2538 ทางกลุ่มได้กู้เงินจากกองทุนเงินล้านเพื่อมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนในกลุ่มและเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสามารถยืมได้เมื่อฉุกเฉินซึ่งเมื่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเริ่มขายได้และเป็นที่ต้องการของตลาดก็มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ต่อมาในปี พ.ศ. 2539- 2540 มีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีกเป็น 84 คน มีเงินสนับสนุนจากอุตสาหกรรมจังหวัดและจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ทำให้มีเงินหมุนเวียนในกลุ่มเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งหมื่นบาท ปัจจุบันเมื่อมีงานแสดงสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านหรืองานแสดงสินค้าอื่นๆ กลุ่มทอผ้าของคุณแม่อำพรก็จะมีลูกสาวของคุณแม่อำพรคือ คุณสุภาพร สอนศรี ซึ่งปัจจุบันได้แยกตัวไปเปิดร้านผ้าไหมที่อำเภอเสลภูมิ โดยจะรับสินค้าและผลิตภัณฑ์จากกลุ่มทอผ้าไปขายที่ร้านของตนและขายตามงานต่างๆ ด้วย

ต่อมาได้มีการแยกกลุ่มเพราะแต่ก่อนนั้นบ้านห้วยหลิมยังไม่ได้แยกหมู่บ้านมีแค่หมู่บ้านเดียว เมื่อมีการแยกหมู่บ้านเป็น 4 หมู่ ก็มีเงินอีสานเขียวเข้ามาสนับสนุนในปี พ.ศ. 2540 จึงแบ่งเงินจากส่วนนี้ให้แต่ละกลุ่มที่แยกตัวออกไป ปัจจุบันกลุ่มทอผ้ามีผลกำไรหมุนเวียนเกือบ 5 ล้านบาท ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีการบริหารจัดการเป็นสวัสดิการให้สมาชิกในกลุ่มไว้หยิบบ่มในกรณีฉุกเฉินและตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาเพื่อปันผลให้กับสมาชิกในกลุ่มอีกด้วย เมื่อมีผลกำไรเพิ่มมากขึ้นจึงได้สนับสนุนเงินทุนสองหมื่นบาท ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 9 ซึ่งมีคุณแม่เลว ฤกษ์ใหญ่ เป็นประธานกลุ่ม และมีการแยกกลุ่มออกมาอีกคือกลุ่มหมู่ 10 แต่ปัจจุบันได้ปิดตัวลงแล้วเพราะขาดสมาชิกและประธานกลุ่มสุขภาพไม่ค่อยดี ต่อมาก็มีการแยกกลุ่มอีกคือ กลุ่มหมู่ที่ 6 ก็ได้ปิดตัวลงอีกในเวลาต่อมา ปัจจุบันจึงเหลือแค่กลุ่มหมู่ที่ 3 ของแม่อำพร ทองธิดา และกลุ่มหมู่ที่ 9 ของแม่เลว ฤกษ์ใหญ่ ยังคงดำเนินการอยู่

จากการที่หมู่บ้านห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านอยู่ตลอดนั้นทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของทั้งสองกลุ่มสามารถขายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านได้ ทางกลุ่มเองก็มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมให้มีรูปแบบที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เลือกซื้อมากขึ้น ซึ่งจากรายได้ตรงนี้ทำให้คนในชุมชนมองเห็นว่ากลุ่มทอผ้าไหมนั้นก็สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้และทำให้คนในหมู่บ้านมีงานทำ เมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็งขึ้นพัฒนาชุมชนก็ได้มาจัดตั้งกลุ่มอาชีพอื่นๆ ขึ้น เช่น กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มปลูกหญ้า กลุ่มทำอาหารขาย ฯลฯ ทำให้ชุมชนบ้านห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเพราะมีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ แบบครบวงจร ไม่ต้องไปซื้อสินค้าจากในเมืองหรือจากข้างนอกเพราะว่ามีกลุ่มทำอาหารขายไว้บริการผู้คนในหมู่บ้านและวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารก็เป็นผลผลิตของกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านเกิดการสร้างรายได้หมุนเวียนในหมู่บ้าน ทุกคนในหมู่บ้านมีรายได้และไม่ต้องออกไปทำงานที่อื่น และเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวที่ชุมชนบ้านห้วยหลิมก็จะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบพอเพียงที่พึ่งพาตนเองได้และวิถีวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ไม่ได้ขาด

การพัฒนาลายผ้าไหมบ้านห้วยหลิม

ผ้าไหมบ้านห้วยหลิมมีการพัฒนาลวดลายอยู่เสมอโดยการไปศึกษาคูงานของประธานกลุ่มแล้วนำมาถ่ายทอดความรู้เพื่อประยุกต์ใช้กับลายผ้าของกลุ่มแต่ก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมบ้านห้วยหลิมไว้อยู่ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านผลประกอบการของกลุ่มก็ดีขึ้น ทางกลุ่มเองก็คิดพัฒนาทั้งคุณภาพและลวดลายเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ไม่ได้มีแค่ผ้าไหมที่เป็นผืนเท่านั้น ยังมีผ้าไหมที่ตัดเป็นชุดแล้ว หรือมีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่นเช่น ผ้าพันคอ เข็มขัด

ผ้าขาวม้า และอื่นๆ ผ้าที่ได้รับความนิยมที่สุดเวลามีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านคือผ้า “สาเกตนคร” ซึ่งเป็นลายผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีความสวยงาม ประณีต ประกอบด้วยลวดลายโบราณ 5 ลาย ประกอบด้วย

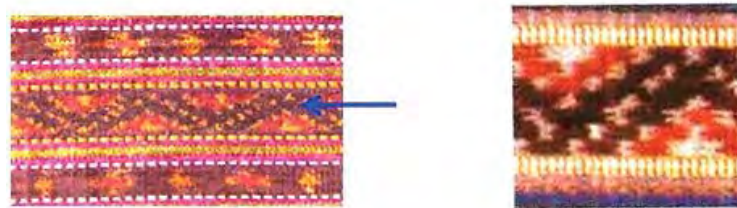
1) **ลายโคมเจ็ด** หมายถึง โคมไฟส่องสว่างสู่ความรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ ความเพิ่มพูนของผลผลิต ตลอดจนการอยู่ดีกินดีของชาวร้อยเอ็ด

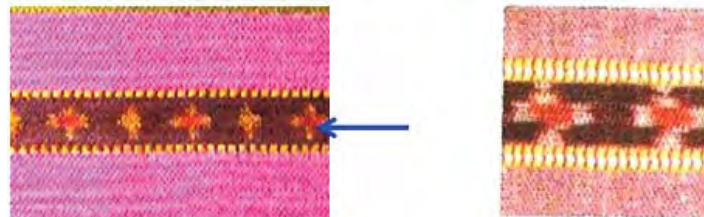
2) **ลายนาคน้อย** หมายถึง ลายนาคพ่นน้ำ เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ชุ่มชื้น ฝนตกต้องตามฤดูกาลยังความอุดมสมบูรณ์แก่ไร่นา

3) **ลายคองเอี้ย** หมายถึง ลักษณะของสายน้ำที่เอื้ออำนวยต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวร้อยเอ็ด

4) **ลายหมากจับ** (หมากจับเป็นชื่อพืชชนิดหนึ่ง) หมายถึง ความประทับใจ (จับจิตจับใจ) เมื่อใครได้มาพบเห็นความมีน้ำใจของชาวร้อยเอ็ดแล้วอยากจะไปมาหาสู่ตลอดไป

5) **ลายค้ำเพา** เป็นลายเส้นตรงประกอบด้วยเส้นสองเส้น หมายถึง ความซื่อตรงมุ่งมั่น เข้มแข็ง คงทนความยั่งยืนแห่งมิตรภาพของชาวร้อยเอ็ด

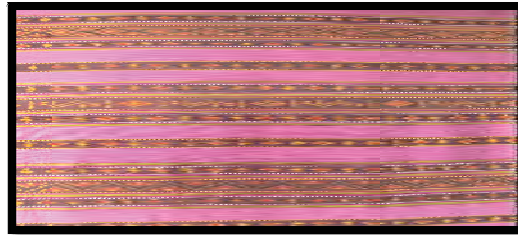
ทั้ง 5 ลายนี้ จะมีขนาดใดก็ได้แต่การทอจะต้องให้ลายนาคน้อยอยู่ตรงกลาง และลวดลายเหล่านี้จะคั่นด้วยผ้าพื้นสีดอกอินทนิลบก (สีชมพูอมม่วง) ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การมัดหมี่และการทอผ้าไหมสาเกต

ผ้าไหมลายสาเกต

การพัฒนาเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์

จากการประชุมชี้แจงจุดประสงค์ของโครงการในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและการสนทนากับตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งหัวหน้ากลุ่มท่องเที่ยวคุณจิราพร (นายกตุน) อดีตนายกองการบริหารส่วนตำบลมะบ้า ได้เล่าถึงเรื่องการทำหมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวว่า เมื่อปี พ.ศ.2547 บ้านห้วยหลิมได้รับการแต่งตั้งเป็นหมู่บ้าน OTOP นับจากปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา การพัฒนากลุ่มอาชีพในชุมชน การส่งเสริมการผลิตและการส่งเสริมการขายยังมีปัญหา คือ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ไม่มีแรงจูงใจในการผลิตให้กับผู้ผลิตในชุมชน ทางผู้นำหมู่บ้านจึงประชุมหารือเพื่อหาแนวทางในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน เมื่อประมาณเดือนกันยายน 2553 ผู้นำหมู่บ้านได้รับโอกาสจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาร้อยเอ็ด พาผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานที่หมู่บ้านภูอำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นหมู่บ้านต้นแบบท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และที่พักโฮมสเตย์ ผู้นำหมู่บ้านจึงได้แนวคิดในการต่อยอด OTOP และส่งเสริมการผลิต การจำหน่ายให้กับชาวบ้านโดยทำเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ เพื่อตักตวงนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน ซึ่งปีแรกที่เริ่มทำท่องเที่ยวนี้สามารถรับคณะนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 13 คณะมีทั้งที่มาจากภาคกลางและภาคใต้ ซึ่งส่วนหนึ่งนักท่องเที่ยวได้รับคำแนะนำจากชาวบ้านที่ขับแท็กซี่อยู่สนามบินร้อยเอ็ด โดยมีการแนะนำบ้านห้วยหลิมให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและเชิญชวนมาพักที่โฮมสเตย์บ้านห้วยหลิม ซึ่งผู้ติดต่อประสานงานก็สามารถติดต่อกับคุณจิราพรได้โดยตรงหากมีความต้องการมาพักหรือมาเที่ยวที่บ้านห้วยหลิม เมื่อเดินมาถึงบ้านห้วยหลิมทางขวามือมีซุ้มประตูหมู่บ้านเล็กน้อยจะเห็นวัดโสภณวิหาร อันเป็นวัดประจำหมู่บ้าน เลี้ยวขวาอีกนิดคือศูนย์รวมผ้าไหม ซึ่งใช้บ้านประธานศูนย์ เป็นที่รวมและจำหน่ายผ้าไหมของสมาชิกกลุ่มทอผ่านับร้อยราย เลี้ยวซ้ายอีกครั้งจะเป็นที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นสถานที่รวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ของหมู่บ้านอย่างมากมาย และมีแผนที่ฐานเรียนรู้ไว้บริการผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนอีกด้วย นอกจากนั้น ประชาชนในหมู่บ้านยังยึดหลัก "อยู่เย็นเป็นสุข ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง 4 ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ 1 อยู่อย่างพึ่งตนเอง ในระดับครอบครัว
- ขั้นตอนที่ 2 มีวิถีชีวิต "อยู่อย่างพอเพียง"
- ขั้นตอนที่ 3 รวมกลุ่มในสังคม "อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร"
- ขั้นตอนที่ 4 อยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการ "เรียนรู้ร่วมกัน" ในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ที่โดดเด่น

สิ่งสำคัญที่สามารถเชิญนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมอยู่เสมอก็คือ ความมีเอกลักษณ์ในด้านวิถีชีวิต ซึ่งชุมชนบ้านห้วยหลิมนั้นเป็น "วัฒนธรรมไทยอีสาน" ทั้งสิ้น จึงมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง ในการแต่งกาย

นั้น ก็มีชุดที่ใช้สวมใส่เฉพาะในโอกาสต่าง ๆ เช่น ชุดเจ้าบ่าว - เจ้าสาว ชุดเสื้อผ้าที่ใช้ในงานศพ งานบุญต่าง ๆ เป็นต้น ล้วนแต่เป็นผ้าไหมทอมือ

ในด้านภาษาพูด ก็ใช้ภาษาพูดของตนเองในการติดต่อสื่อสารเฉพาะหมู่ชนของตนเอง คือภาษาลาวอีสาน แต่ขณะเดียวกันก็สามารถใช้ภาษาไทยกลาง ทั้งการพูด อ่าน เขียน ได้เป็นส่วนมาก

บ้านห้วยหลิม นั้นมีจุดขายสำคัญที่เป็นยุทธศาสตร์ในด้านการท่องเที่ยวอันเป็นวิถีชีวิตของชุมชนก็คือ "ประเพณีการรำ" ซึ่งเป็นประเพณีการละเล่นของชุมชนภายหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตคือข้าว เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นกิจกรรมที่เป็นสื่อสัมพันธ์การเกี่ยวพาราสีระหว่างชาย-หญิง ด้วยกิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นไปด้วยความสนุกสนาน จึงก่อให้เกิดเป็นเทศกาลงานประเพณีของชุมชน ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งใกล้-ไกล มาเที่ยวชมและร่วมกิจกรรมในเทศกาล กิจกรรมการละเล่นดังกล่าวได้รับการกำหนดขึ้นเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด

ตั้งอยู่ที่ถนนเพลินจิต ใกล้ศาลากลางจังหวัด แต่เดิมจัดตั้งตามดำริของศาสตราจารย์ ดร. ก่อ สวัสดิพานิชย์ เพื่อจัดแสดงผ้าไหมพื้นเมืองและงานศิลปหัตถกรรมของจังหวัดร้อยเอ็ด ต่อกรมศิลปากร มีนโยบายในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมือง เพื่อแสดงเรื่องราวด้านต่างๆ ของจังหวัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด จึงได้รับการปรับปรุงให้มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑสถานประจำเมืองแห่งแรกที่จัดตั้งขึ้นใหม่ภายใต้แนวนโยบายนี้และมีเนื้อหาการจัดแสดงครอบคลุมเกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่างๆ ของจังหวัดร้อยเอ็ดทั้งสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรณี โบราณคดี ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และงานหัตถกรรมการทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของจังหวัด เปิดให้เข้าชมทุกวันวันวันจันทร์-อังคารและวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 09.00 – 16.00 น.

วัดบูรพาภิราม

ก่อนที่จะเดินทางไปบ้านห้วยหลิม แวะนมัสการหลวงพ่อบูชิ่งประดิษฐานอยู่บนฐานมีกำแพงแก้วล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน จากตัวเมืองมหาสารคาม มุ่งหน้าเข้าตัวเมืองร้อยเอ็ด ใช้ทางหลวงหมายเลข 23 (ถนนแจ้งสนิท) จากนั้นขับตรงไปเรื่อยๆ ถึงร้อยเอ็ดวิทยาลัย เลี้ยวซ้ายที่แยกไฟแดง (ถนนเพลินจิต) ตรงไปจนถึงถนนผดุงพานิช ระหว่างนี้จะมองเห็นพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่เด่นตระหง่านอยู่แต่ไกล ที่สี่แยกถนนผดุงพานิช จะตรงไปหรือเลี้ยวขวาก็ได้ เมื่อเข้ามาถึงภายในวัดจะมีลานจอดรถกว้างมาก ที่ด้านหน้าพระพุทธรูปองค์ใหญ่ จะมีทางเข้าวัดบูรพาภิรามได้ทั้ง 2 ทาง โดยจะมีป้ายบอกทางตลอดในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด วัดบูรพาภิรามเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี เดิมชื่อ วัดหัวรอ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดบูรพาภิราม มีพระพุทธรูปปางประทานพรที่สูงที่สุดในประเทศไทยคือ พระพุทธรัดนวมกมลหามณี หรือหลวงพ่อบูชิ่ง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ความสูงขององค์พระวัดจากพระบาทถึงยอดเศสูงถึง 59 เมตร 20 เซนติเมตร และมีความสูง